



FÖRBUNDET
FINLANDS SVENSKA
SYNSKADADE

Serviceguide för synskadade 2017



Serviceguide för synskadade 2017

Finska originalets titel: Näkövammaisen palveluopas 2017

Redaktörer:

Vuokko Jantunen, planerare, utkomststödspolitik
Sari Kokko, organisationsdirektör
Sinikka Mäntyjärvi, sakkunnig, intressebevakning
Elli Björkberg, jurist, intressebevakning

Näkövammaisten liitto ry - Synskadades förbund rf 2017
PB 30, 00030 IIRIS
tfn 09 396 041
www.nkl.fi

Översättning av serviceguiden 2017: Svenska översättningsbyrån Ab, Folktinget
Bearbetning för finlandssvenska förhållanden: Camilla Blomstedt
Pärbild: Camilla Blomstedt

Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS) 2017
Parisgränden 2 A 1
00560 Helsingfors
tfn 09 6962 300
www.fss.fi

Den här svenska utgåvan kan kostnadsfritt beställas i punktskrift, storstil eller som inläst version från FSS kansli. Guiden finns även elektroniskt på adressen www.fss.fi.

Tryck: Arkmedia



SERVICEGUIDEN – ETT STÖD NÄR DU SJÄLVSTÄNDIGT ANSÖKER OM TJÄNSTER

Till guidens användare

I serviceguiden har vi sammanfört grundläggande information om socialskyddet och om service och förmåner i samband med det. Förbundet Finlands Svenska Synskadade och Synskadades förbund ger dig kostnadsfritt sakkunnigt bistånd vid ansökningar. Rehabiliteringsrådgivarna ger alla synskadade och deras anhöriga råd när det gäller att söka tjänster och stöd. Kontaktuppgifterna hittar du i slutet av serviceguiden. I guiden hittar du också kontaktuppgifter till centralsjukhusens socialarbetare och rehabiliteringshandledare för synskadade. De informerar bl.a. om hjälpmedel, rehabilitering och andra tjänster.

I serviceguiden hittar du uppgifter om FSS distriktsföreningar. Föreningarna erbjuder synskadade möjligheter till lokala aktiviteter, såsom kamratstöd, information, hobbyn och rekreation.

Vi tar gärna emot respons om serviceguiden.

Kontaktuppgifter: sari.kokko@nkl.fi, tel. 09 3960 4574.

5.2.2017 Vuokko Jantunen, Sari Kokko, Sinikka Mäntyjärvi och Elli Björkberg

Vem är synskadad?

Synskadad är per definition den vars synskärpa på det bättre ögat är svagare än 0,3 efter korrigerande glasögon. En person klassificeras som blind om synskärpan på det bättre ögat är svagare än 0,05 efter korrigerande glasögon eller om synfältet har krympt i diameter så att det är mindre än 20 grader, eller om den funktionella synen av någon annan orsak har försvagats på motsvarande sätt. Den officiella diagnosen för en synskadad ställs alltid av ögonläkare. Definitionen grundar sig på Världshälsoorganisationen WHO:s klassificering som bland annat beaktar synskärpan och brister i synfältet.

En synskadad kan vara svagsynt eller blind. Som synskadad klassificeras inte en person, vars synförmåga kan återställas till det normala med hjälp av glasögon eller som har normal syn på det ena ögat.

En synskadad har på grund av nedsatt synförmåga märkbara svårigheter med att uträtta sina dagliga sysslor. Det men en synskadad medför beror bland annat på i vilken ålder den uppstod, hur länge den har varat och på personens förmåga att anpassa sig psykiskt och tillägna sig nytt. Också livsstilen, de krav ens uppgifter ställer på synförmågan och miljöfaktorer inverkar på hur mycket en synskadad är till men i livet.

Hur en funktionsnedsättning definieras beror på värderingarna i samhället och på de krav gemenskapen ställer på sina medlemmar. Gränsen för en synskada är beroende av hurdan synförmåga samhället förutsätter av sina medlemmar. I takt med att antalet visuella skyltar och automater av olika slag ökar, ökar också funktionsnedsättningen, eftersom alla inte kan ta emot visuell information och det kan vara svårt att använda automater.

Det finns högst 60 000 synskadade i Finland. Anmälningarna till Synskaderegistret om åldersfördelningen ger vid handen att åtminstone 50 000 av dem är äldre, under 10 000 i arbetsför ålder och några tusen barn och unga.

Synskada hos äldre personer handlar inte om de sedvanliga försämringarna av funktionsförmågan som åldrandet medför. För människan är det aldrig ett normaltillstånd att vara blind, utan också för äldre är det alltid fråga om en funktionsnedsättning. Endast en bråkdel av de äldre blir synskadade. Till exempel åldersförändringar i gula fläcken (makuladegeneration) är en sjukdom som också kan drabba unga. Också gråstarr förekommer i alla åldrar.

Synskadades förbund (SCF) och Förbundet Finlands Svenska Synskadade (FSS)

Synskadades förbund rf, på finska Näkövammaisten liitto, är ett finskspråkigt förbund för personer med synnedsättning. SCF:s verksamhetscenter Iris finns i Helsingfors. När det hänvisas till "Synskadades förbund" eller "SCF" i denna utgåva, syftar det på det finskspråkiga förbundet.

Guiden har bearbetats för finlandssvenska förhållanden av Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS). FSS är ett förbund för svenskspråkiga personer med synnedsättning i Finland. Förbundet har bland annat rehabiliterings-, punktskrifts-, IT-, och publikationsverksamhet. Förbundets centralkansli SynVillan finns i Helsingfors. Förbundet har sju distriktsföreningar med verksamhetscenter i Helsingfors, Borgå, Ekenäs, Åbo, Vasa, Jakobstad och Mariehamn. I distriktsföreningarna ordnas program enligt behov och önskemål.

Synskaderegistret tillhandahåller information om synskada

Synskaderegistret är ett riksomfattande personregister underordnat Institutet för hälsa och välfärd (THL) som förs av Synskadades förbund. Enligt lagen är hälsovårdsmyndigheterna skyldiga att anmäla alla som har en bestående synskada till registret.

Uppgifterna används till att följa förekomsten av synskada i vårt land. De statistiska uppgifterna står avgiftsfritt till allmänhetens förfogande. Mer information finns på www.nkl.fi/nvrek.

Reformer 2017

- Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens avgörandepraxis (kapitel 1.1)
- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning trädde i Finland i kraft den 10 juni 2016 (kapitel 1.2)
- Ändringar i bidragen för reparation av bostad (kapitel 3.11)
- Återbäring av bilskatt ska sökas från skatteförvaltningen (Kapitel 10.5)
- Avsnitten om pensionsskyddet (kapitel 8) och stödet i arbetslivet (kapitel 9) har förnyats
- VR har infört ett avgiftsfritt servicenummer för kunder med funktionsnedsättning (kapitel 11.1)

INNEHÅLL

1 Diskrimineringslagen och FN:s handikappkonvention 10

1.1 Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering på grund av funktionsnedsättning 10

1.2 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning .. 11

1.3 Tillgången till elektroniska tjänster som ett jämlikhetsmoment..... 13

2 Kund och klient inom social- och hälsovården 13

2.1 Myndigheterna har skyldighet att informera 13

2.2 Tolkning och översättning 14

2.3 Klient inom socialvården 14

2.3.1 Hänsyn till klientens intresse.....14

2.3.2 Bedömning av servicebehovet.....14

2.3.3 Hänsyn till de individuella behoven i klientplanen.....15

2.3.4 Socialombudsmannen ger råd15

2.4 Ansökan om en tjänst eller förmån..... 16

2.5 Beslut ska delges skriftligt 16

2.6 Kund inom hälsovården 16

2.6.1 Patientens rättigheter16

2.6.2 Patientombudsmannen.....16

2.6.3 Icke-brådskande vård och valmöjligheter17

2.7 Intressebevakningsfullmakt och livstestamente 17

2.8 Hemkommun 18

3 Stöd för boende och för att klara sig självständigt 18

3.1 Tjänsterna för personer med funktionsnedsättning främjar jämställdhet. 18

3.2 Subjektiva rättigheter enligt handikappservicelagen 19

3.2.1 Färdtjänst för personer med svår funktionsnedsättning 19

3.2.2 Personlig assistans 19

3.2.3 Serviceboende 22

3.2.4 Ändringsarbeten samt redskap och anordningar i bostaden..... 22

3.2.5 Dagverksamhet..... 22

3.3 Anslagsbundna tjänster enligt handikappservicelagen..... 23

3.3.1 Rehabiliteringshandledning och anpassningsträning 23

3.3.2 Redskap, maskiner och anordningar..... 23

3.3.3 Extra kostnader för kläder och specialkost 23

3.4 Tolkningstjänster ansöks hos FPA 23

3.5 Service som ges hemma 24

3.5.1 Kommunal hemservice 24

3.5.2 Kommunal hemsjukvård..... 24

3.5.3 Avgifter som tas ut för service i hemmet 25

3.6 Service enligt socialvårdslagen som stöder rörligheten 25

3.7 Social rehabilitering..... 25

3.8 Äldreservicelagen tryggar högklassiga tjänster 26

3.9 Stöd för vård av närstående 26

3.9.1 Stöd för närståendevård..... 26

3.9.2 Partiell vårdledighet 27

3.10 Servicesedeln ökar valmöjligheterna..... 27

3.11 Understöd för reparation av bostäder 27

4 Rehabilitering när synen försvagas 27

4.1 Vad är rehabilitering? 27

4.2 Ansökan om rehabilitering 29

4.3 Utkomsten under rehabiliteringstiden..... 29

4.3.1 FPA:s rehabiliteringspenning 29

4.3.2 Rehabiliteringspenning för unga i åldern 16-19 år..... 30

4.3.3 Rehabiliteringspenning från arbetspensionsanstalterna..... 31

4.3.4 FPA ersätter resor för rehabilitering 31

5 Lättare vardag 31

5.1 Läs- och skrivhjälp 32

5.1.1 Synhjälpmedel	32
5.1.2 Tjänsten Luetus för tidningsläsning på finska	32
5.1.3 Taltidningar	33
5.1.4 Ljudböcker från Celia	33
5.1.5 Punktskrift.....	33
5.1.6 Lästjänsten fungerar med frivilliga krafter.....	33
5.2 Mobilitetshjälp	34
5.2.1 Vita käppen som mobilitetshjälpmedel	34
5.2.2 Handledning i mobilitetsfärdigheter.....	34
5.2.3 Navigatorer och mobilappar som mobilitetsstöd.....	34
5.2.4 Ledarhund	34
5.3 Datorer och telefoner	35
5.3.1 Datoranpassning för användare med svag syn	35
5.3.2 Förstoringsegenskaper och förstöringsprogram i datorer.....	35
5.3.3 Skärmläsningssystem för datorer och talsyntes	35
5.3.4 Tilläggsapparatur för datorer.....	35
5.3.5 Synnedsättning och mobila apparater	36
5.3.6 Handledning och stöd för dator- och kommunikationsteknik.....	36
5.3.7 Nummerupplysningen 118.....	36
5.4 Frivillighjälp.....	37
5.5 Kamratstöd.....	37
6 Var ska man ansöka om hjälpmedel?.....	37
6.1 Anskaffning av hjälpmedel	37
6.2 Vem beviljar hjälpmedel?	37
7 Ekonomiska stöd.....	39
7.1 Handikappbidrag för barn.....	39
7.2 Handikappbidrag för vuxna	39
7.3 Vårdbidrag för pensionstagare	41
7.4 Kostnadsrelaterad förhöjning av bidraget med grundbelopp	42
7.5 Sjukpenning ersätter inkomstbortfall.....	42
7.6 Specialvårdspenning på grund av deltagande i barns sjukhusvård	43
7.7 Ersättningar för läkemedelskostnader.....	43
7.8 Självrisken för resor inom hälsovården	44
7.9 Takbeloppet inom hälsovården.....	45
7.10 Beskattningen	46

7.10.1 Avdrag för nedsatt skattebetalningsförmåga	46
7.10.2 Invalidavdrag	46
7.10.3 Hushållsavdrag.....	46
7.10.4 Momsfria socialtjänster.....	47
7.10.5 Kostnader för ledarhund dras av som kostnader för inkomstens förvärvande.	47
7.11 Allmänt bostadsbidrag.....	47
7.12 Bostadsbidrag för pensionstagare	48
7.13 Utkomststöd söks hos FPA	48
7.14 Ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning samt social kreditgivning	49
8 Pensionsskyddet.....	49
8.1 Kort om pensionerna	49
8.2 När du når åldern för ålderspension	49
8.3 Folkpension från FPA.....	50
8.4 Arbetspension enligt tiden i förvärvsarbete och förvärvsinkomsterna	50
8.5 Pension på grund av blindhet	50
8.6 Garantipension	51
8.7 Pensionstagares rätt till förvärvsinkomster och att lämna pensionen vilande.....	51
9 Nedsatt syn och arbete	52
9.1 Anpassningslösningar på arbetsplatsen och yrkesinriktad rehabilitering..	52
9.2 Att söka invalidpension	53
9.3 Invalidpension och delinvalidpension.....	53
10 Stöd för användning av bil	54
10.1 Ekonomiskt stöd vid inköp av bil	54
10.2 Parkeringstillstånd för personer med funktionsnedsättning	54
10.3 Återbäring av bilskatt.....	56
10.4 Nedsättning av bilskatt.....	57
10.5 Befrielse från fordonsskattens grundskatt	57
10.6 Invalidrabatt i trafikförsäkringen	58
10.7 Dispens för körkortstillstånd och körrätt.....	58
11 Rabatter på olika färdmedel	59
11.1 Tågresor	59

11.2 Inrikesflyg	60
11.3 Bussresor	60
11.4 Resor i lokaltrafiken	61
12 Assistanstjänster på stationer och i båttrafiken	61
12.1 Järnvägsstationer	61
12.2 Flygfält	61
12.3 Båtterminaler och båtresor.....	62
12.4 Busstationer	62
12.5 Om assistanstjänsterna inte fungerar	62
13 Synskadekort.....	63
14 Om du inte är nöjd med beslutet	63
14.1 Myndigheterna kan själva ändra ett beslut de har fattat.....	63
14.2 Delgivande av beslut och besväransvisning	63
14.3 Hur ska en besvärsskrift formuleras?	64
14.4 Behandling av besvär	64
14.5 Överklagande av beslut enligt socialvårdslagen.....	64
14.6 Överklagande av beslut enligt handikappservicelagen.....	65
14.7 Överklagande av klientavgifter.....	65
14.8 Klagomål inom hälsovården och patientskador	65
14.9 Sökande av ändring i beslut av FPA.....	66
14.10 Sökande av ändring i beslut av en arbetspensionsanstalt	66
14.11 Sökande av ändring i beslut av ett olycksfalls- och trafikförsäkringsbolag	67
15 Anmärkning och klagan inom social- och hälsovården	67
16 Kontaktuppgifter	68
17 FSS distriktsföreningar	69
18 Centralsjukhusens rehabiliteringshandledare	70
19 FPA:s svenska servicenummer	70
20 Nyttiga länkar på webben.....	71

1 Diskrimineringslagen och FN:s handikappkonvention

Jämlikhet är en grundläggande rättighet och de grundläggande rättigheterna tillkommer alla. I ett rättvist samhälle får personliga egenskaper, såsom funktionsnedsättningar, inte inverka på ens möjligheter till utbildning, arbete eller att få olika tjänster. I Finlands grundlag hänför sig jämlikhetsprincipen både till förbud mot diskriminering och till jämlikhet inför lagen.

Diskriminering är när någon behandlas sämre än andra i en likvärdig situation, uttryckligen på grund av sina personliga egenskaper – såsom funktionsnedsättningar. Diskrimineringslagen, strafflagen, jämställdhetslagen och arbetslagstiftningen preciserar förbudet mot diskriminering inom olika livsområden.

1.1 Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering på grund av funktionsnedsättning

Den nuvarande diskrimineringslagen trädde i kraft 2015. Lagen tillämpas på all offentlig och privat verksamhet frånsett privat familjeliv och religionsutövning. Diskrimineringslagen förbjuder diskriminering bland annat på grund av funktionsnedsättning och förpliktar myndigheter, arbetsgivare och utbildningsanordnare att vidta vissa åtgärder som främjar likabehandling. Diskrimineringsombudsmannen och diskriminerings- och jämställdhetsnämnden övervakar att lagen följs.

För personer med funktionsnedsättning är det att märka att lagen förutom arbetsliv och utbildning också gäller olika slag av tjäns-

ter. Lagen förpliktar myndigheter, utbildningsanordnare, arbetsgivare samt varu- och tjänstetillhandahållare att göra rimliga anpassningar för att tillgodose likabehandling av personer med funktionsnedsättning. Vägran att göra rimliga anpassningar kan med stöd av 8 § i diskrimineringslagen anses vara diskriminering. Enligt 15 § i lagen ska en arbetsgivare på begäran utan dröjsmål lämna en skriftlig utredning om grunderna för sitt förfarande till personer med funktionsnedsättning som anser att de har blivit diskriminerade på grund av vägran att göra rimliga anpassningar i samband med en arbets- eller tjänsteansökan eller i ett anställnings- eller tjänsteförhållande.

Rimliga anpassningar är något annat än egentliga tillgänglighetsåtgärder. Rimliga anpassningar är åtgärder som vidtas för en bestämd person i en konkret situation. Anpassningarna kompletterar tillgänglighetsåtgärderna.

Rättstillsynsjuristen hos Synskadades förbund eller SAMS juridiska ombud (se kapitel 16 för kontaktuppgifter) ger råd i diskrimineringsfrågor. Om du upplever att du har blivit diskriminerad, kan du kontakta diskrimineringsombudsmannens byrå också direkt. Fall av diskriminering kan också lämnas till diskriminerings- och jämställdhetsnämnden för undersökning. Nämnden har under de senaste åren meddelat några avgöranden som gäller diskriminering av personer med funktionsnedsättning och rimliga anpassningar bland annat i följande frågor:

- En restaurang hade ingen tillgänglig toalett, nämnden ansåg att restaurangens förfarande diskriminerade personer med funktionsnedsättning som behöver till-

gänglig toalett. Nämnden förbjöd bolaget att fortsätta eller upprepa diskrimineringen. (Ej lagakraftvunnen.)

- En bank hade inte beviljat en synskadad kund nätbankskoder på grund av synskadan och hade inte vidtagit rimliga anpassningsåtgärder. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ansåg att de anpassningar den sökande begärt varit rimliga och förbjöd banken att fortsätta eller upprepa diskrimineringen av den sökande eller andra synskadade i sin bankservice och förelade banken att göra sådana ändamålsenliga och rimliga anpassningar som behövs och som avses i 15 § i diskrimineringslagen för att synskadade jämlikt med andra ska få banktjänster på banken, inklusive nätbankstjänster. (Ej lagakraftvunnen.)
- En person som använde eldriven rullstol kunde inte delta i en samhällelig tillställning öppen för allmänheten som hölls i andra våningen till en restaurang dit det inte fanns hiss. Diskrimineringsnämnden ansåg att det hade varit fråga om ett exceptionellt utrymmesarrangemang som grundat sig på ett godtagbart skäl och inte om att den som ordnade tillställningen brukade hålla sina tillställningar i en lokal som inte är tillgänglig för personer med funktionsnedsättning som använder rullstol. Nämnden ansåg att den som ordnade tillställningen hade framfört en sådan utredning som upphävde diskrimineringsantagandet. Den svarande hade följaktligen inte förfarit i strid med diskrimineringslagen i frågan och diskrimineringsnämnden avlog ansökan. (Ej lagakraftvunnen.)
- En synskadad fick inte lämplig hjälp i en butik, eftersom personalen inte alltid gick med på att hjälpa den synskadade med att plocka ihop inköpen. Butiken

bestred diskriminering. Handelsmannen förde fram att butiken är planerad som en självbetjäningssaffär och att personalresurserna är dimensionerade därefter. Strävan är förvisso att hjälpa kunderna, men någon separat assistent- eller varuplockningsservice har de inte. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ansåg att butiken med beaktande av den inlämnade utredningen inte hade underlåtit att göra rimliga anpassningar enligt 15 § i diskrimineringslagen eller vägrat den sökande rimliga anpassningar. (Ej lagakraftvunnen.)

Diskriminering i arbetslivet hör till arbetarskyddsmyndigheternas (regionförvaltningsverkens) behörighet. Närmare uppgifter finns på arbetarskyddets webbplats www.tyosuojelu.fi/web/sv/anstallningsforhallande/jamstallldhet och i kapitel 9. Nedsatt syn och arbete.

1.2 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning trädde i Finland i kraft den 10 juni 2016 och har sedan dess varit direkt tillämplig rätt. Handikappkonventionens syfte är enligt artikel 1 att främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning och att främja respekten för deras inboende värde. Bärande principer i konventionen är förbud mot diskriminering samt tillgänglighet. Konventionen betonar självbestämmanderättens betydelse för personer med funktionsnedsättning och att dessa ska involveras i beslutsfattande som gäller dem och staten förpliktas att

öka medvetenheten i samhället om funktionsnedsättningar.

Konventionen innehåller många nya rättigheter som inte tidigare har skrivits in i konventioner om mänskliga och grundläggande rättigheter, såsom skyldigheten att vidta skäliga anpassningar (artikel 5), omfattande rätt till tillgänglighet (artikel 9) och rätt till personlig rörlighet (artikel 20).

Det fakultativa protokollet till konventionen erbjuder dessutom ett nytt rättsmedel, rätten till enskild klagan hos FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Som begränsande faktorer i den enskilda klagorätten är det skäl att beakta att den nationella vägen för sökande av ändring ska ha uttömts innan klagan lämnas in och de händelser klagan hänför sig till ska ha skett efter konventionens ikraftträdande (för Finlands del 10.6.2016).

Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har meddelat bland annat följande avgöranden under de senaste åren:

- H.M. mot Sverige (ärende nr 3/2011; 21.5.2012): en kvinna med svår funktionsnedsättning hade rätt att utvidga sitt hem och låta bygga en simbassäng för sin vattenterapi och rehabilitering i avvikelse från markanvändningsplanen (som inte tillät byggande på området utan undantagstillstånd). Undantagstillståndsavslaget kränkte proportionalitetsprincipen och fick diskriminerande konsekvenser och inverkade negativt på den hälsovård och rehabilitering som personen med funktionsnedsättning behövde för sitt specifika hälsotillstånd.
- S.N. och P.T. mot Ungern (ärende nr 1/2010; 23.4.2013): Ungern hade inte

säkerställt bankautomaternas tillgänglighet för synskadade (ingen punktskrift eller ljudassistans); Ungern hade följaktligen handlat i strid med tillgänglighetsartikel 9. Kommittén rekommenderade konventionsparten att utarbeta en minimistandard för tillgänglighet och tillgång till banktjänster och att genom lagstiftningsåtgärder säkerställa att banktjänsterna successivt tillgodoses för personer med funktionsnedsättning och att alla nya automater är tillgängliga.

- F. mot Österrike (ärende nr 21/2014; 14.9.2015): I samband med att spårvagnsnätet utvidgades blev den information som tidigare varit audiovisuell på de nya banavsnitten endast visuell; synskadade hade inte samma tillgång till informationen om hållplatser, störningar i trafiken och väntetider som andra. Den som var förpliktad att tillgodose tillgänglighet kunde enligt kommittén inte motivera underlåtelsen med den belastning det hade medfört. Det system som hade krävts hade kunnat installeras med skäliga kostnader och behovet att tillgodose tillgängligheten för synskadade var känt på förhand. Information tillgänglig över Internet eller smarttelefon var inte tillräcklig för att trygga synskadades lika rätt till information.

Du kan bekanta dig närmare med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och de rättigheter den medför i Invalidförbundets finskspråkiga guide YK:n vammaissopimus käyttöön (Ta FN:s handikappkonvention i bruk, omarbetad utgåva 2016).

Den finskspråkiga guiden finns att tillgå elektroniskt på webbadressen www.invalidiliitto.fi/sites/default/files/2016-11/yk_toolkit_2016_low.pdf.

1.3 Tillgången till elektroniska tjänster som ett jämlikhetsmoment

Det digitala samhällets framväxt erbjuder nya sätt att utnyttja information och tjänster. En allt större del av tjänsterna och informationen för allmänheten finns primärt att tillgå på webben. Det gäller särskilt utträttandet av ärenden med myndigheter och företag samt mediekonsumtion men också delaktigheten i det civila samhället. Med tillgänglighet avses principer och tekniker för planering, utveckling, underhåll och uppdatering av elektroniska tjänster som säkerställer att särskilt personer med funktionsnedsättning har lättare att använda dem. Också allmänheten överlag har då nytta av att tjänsterna får en bredare tillgänglighet via webbplatser och mobiltillämpningar när folk får tjänster och information som underlättar vardagen.

De stater som har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har åtagit sig bland annat att förbättra tillgängligheten för tjänster riktade till allmänheten och att främja webbtillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. I FN-konventionen fastställs det också att produkter, miljöer, program och tjänster bör utformas så att de kan användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning eller specialutformning. Sådan universell utformning ska inte utesluta hjälpmedel för enskilda grupper av personer med funktionsnedsättning där så behövs.

Tillgänglighetsdirektivet som EU antog i december 2016 kommer att förplikta medlemsstaterna att se till att offentliga myndigheters webbtjänster och mobila applikationer

är tillgängliga. Kraven enligt direktivet bör successivt uppfyllas till 2021. Europeiska kommissionen har också lagt fram ett förslag om en europeisk tillgänglighetslag med gemensamma tillgänglighetskrav på att vissa centrala produkter och tjänster. Än så länge har man inte nått en samsyn om tillgänglighetslagens tillämpningsområde. Vidare finns det bestämmelser om tillgänglighetsförpliktelser bland annat i lagstiftningen som rör byggande, trafik och kommunikation.

2 Kund och klient inom social- och hälsovården

2.1 Myndigheterna har skyldighet att informera

(Förvaltningslagen, lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet)

Myndigheterna ska avgiftsfritt ge sina kunder råd i ärenden inom sitt verksamhetsområde. Om ett ärende inte hör till myndighetens verksamhetsområde, ska kunden hänvisas till den behöriga myndigheten. Kunderna ska bemötas jämlikt, korrekt och opartiskt. Myndigheterna ska använda ett sakligt, klart och begripligt språk.

En kund har rätt att ta del av de uppgifter som ingår i en myndighetshandling och som gäller kunden själv. Uppgifter om innehållet i en handling ska i regel lämnas ut i den form de begärts, till exempel muntligen eller så att handlingen läggs fram för påseende och kopiering.

I förvaltningslagen föreskrivs det hur myndigheterna ska bemöta sina kunder och om deras skyldighet att ge kunderna råd. Lagens bestämmelser tillämpas på utträttande

av ärenden hos statliga och kommunala myndigheter, FPA och aktörer som har hand om lagstadgade arbetspensions-, olycksfalls- och patientskadeförsäkringar.

2.2 Tolkning och översättning (Förvaltningslagen, integrationslagen, utlänningslagen)

En myndighet ska ordna tolkning eller översättning om en person på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom inte kan göra sig förstådd eller inte behärskar finska eller svenska. Denna skyldighet gäller endast förvaltningsärenden som kan inledas av en myndighet (till exempel rättelser, återkrav och justering). När det gäller ärenden som inleds av en kund är myndigheterna däremot inte skyldiga att ordna tolkning eller översättning. Myndigheten kan förvisso också i andra fall ordna med tolkning och översättning för att reda ut ett ärende eller för att trygga den berörda klientens rättigheter. Vid behandling av förvaltningsärenden eller ärenden som gäller ändringssökande som avses i utlänningslagen (exempelvis vid asylförfarande) får tolk anlitas.

2.3 Klient inom socialvården

2.3.1 Hänsyn till klientens intresse (Socialvårdslagen)

I socialvården är klientens intresse alltid det primära. Vid bedömningen av det som ligger i klientens intresse ska bland annat klientens välmående beaktas, att klienten klarar sig självständigt och att initiativförmågan stärks. Vidare bör det uppmärksammas hur olika tjänster inverkar på klientens och familjens situation som helhet. I förhål-

lande till behoven ska stöden tillhandahållas i rätt tid, vara av rätt slag och tillräckliga. Klientens individuella behov bör beaktas och självbestämmanderätten respekteras. Socialvården bör fästa uppmärksamhet vid att de klienter som behöver särskilt stöd får sina intressen tillgodosedda.

Enligt socialvårdslagen ska socialservice ordnas exempelvis i följande situationer:

- som stöd för att klara det dagliga livet,
- för stödbehov med anknytning till boende,
- för behov av ekonomiskt stöd,
- för att förhindra marginalisering och främja delaktighet,
- för stödbehov på grund av sjukdom, skada eller åldrande.

2.3.2 Bedömning av servicebehovet (Socialvårdslagen, handikappservicelagen, äldre servicelagen)

Behovet av service bedöms i den omfattning som klientens livssituation kräver, i samarbete med klienten och vid behov med närstående och andra aktörer. Vanligtvis utvärderas klientens rätt till hemtjänster, boendetjänster och institutionsvårdstjänster, handikapptjänster och närståendevårdarstöd.

Bedömningen av servicebehovet omfattar

- en sammanfattning av klientens situation och av stödbehovet,
- slutsatser om förutsättningarna för klientrelationen,
- klientens syn på sitt servicebehov
- en bedömning av behovet av en egen kontaktperson.

Företrädarna för socialvården ska utreda alla alternativ för att stödja klientens situation. De olika servicealternativen utreds

lämpligen i samband med bedömningen av servicebehovet. För äldre personer ska kommunen utse en ansvarsperson, om klienten behöver hjälp med att få eller samordna tjänsterna. Bedömningen av servicebehovet utgör grunden för klientplanen.

2.3.3 Hänsyn till de individuella behoven i klientplanen

(Socialvårdens klientlag, socialvårdslagen, handikappservicelagen, äldreservicelagen)

Klientplanen kompletterar bedömningen av servicebehovet och ska vara till stöd så att klienten klarar det dagliga livet. Det ska alltid utarbetas en klientplan, utom vid tillfällig rådgivning eller om det av någon annan orsak är uppenbart onödigt att utarbeta en plan.

Klientplanen utarbetas tillsammans med klienten och vid behov med klientens anhöriga eller företrädare med respekt för självbestämmanderätten. När det ordnas tjänster och stödåtgärder ska utöver de individuella behoven även klientens intresse, önskemål och åsikter betonas. Innan klientplanen utarbetas bör klienten på ett begripligt sätt informeras om sina rättigheter och skyldigheter och om de stödalternativ som står till buds.

Det är bra om klienten innan klientplanen utarbetas skaffar nödvändiga läkarutlåtanden, utredningar och handlingar. Man kan också fundera på var det är bäst att utarbeta planen: hemma hos klienten, på socialbyrån eller någon annanstans. Likaså är det skäl att överväga vilka sektorer som behöver vara representerade när klientplanen utarbetas (till exempel handikappservicen, hemtjänsten, hemvården, den övriga hälsovården, rehabiliteringen, undervisningsvä-

sendet eller arbetsförvaltningen) och att betona som kallar samman samrådet att sköta saken.

Klientplanen ska innehålla

- klientens och en yrkesmässig bedömning av stödbehovet och av service och åtgärder som behövs,
- den egna kontaktpersonens bedömning av socialservicen och dess varaktighet,
- uppgift om hur ofta klienten och kontaktpersonen träffas,
- klientens och arbetstagarens bedömning av klientens styrkor och resurser,
- de mål som klienten och arbetstagaren tillsammans ställer upp
- en bedömning av klientrelationens varaktighet,
- uppgifter om samarbetspartners,
- uppföljning och omprövning.

Klientplanen ska vid behov också samordnas med klientens andra motsvarande planer, såsom rehabiliteringsplanen.

Klientplanen är inget beslut om att tjänster eller stödåtgärder kommer att ordnas, utan de ska ansökas separat. Vid utarbetandet av planen ska klienterna därför ges råd och handledning i hur de kan ansöka om tjänsterna och stödåtgärderna i planen. Klienten ska också informeras om vad tjänsterna kostar och hur avgifterna är uppbyggda. I princip ska de tjänster och stödåtgärder som är inskrivna i klientplanen beviljas. Ansökan kan avslås endast av särskilt motiverade skäl.

2.3.4 Socialombudsmannen ger råd *(Socialvårdens klientlag)*

Socialombudsmannen är en opartisk person som ska trygga klientens intresse och

informera om klientens rättigheter. En klient som är missnöjd med servicen eller bemötandet kan be socialombudsmannen fungera som medlare mellan klienten och myndigheterna. Socialombudsmannen kan också hjälpa till att framställa en anmärkning enligt klientlagen. Varje kommun ska utse en socialombudsman som också kan vara gemensam för flera kommuner.

2.4 Ansökan om en tjänst eller förmån (Förvaltningslagen)

En ansökan ska i regel göras skriftligen och de krav man har motiveras. Om myndigheten samtycker, kan ansökan också göras muntligen. God förvaltningssed förutsätter att man får teknisk skrivhjälp med ansökan. Myndigheten ska på ansökningsblanketten skriva in de uppgifter, krav och motiv som den sökande uppger. Den sökande ska försäkra sig om att uppgifterna i ansökan är rätt ifyllda.

2.5 Beslut ska delges skriftligt (Förvaltningslagen)

En myndighet ska behandla en ansökan utan ogrundat dröjsmål. På klientens begäran ska myndigheten ange den förväntade handläggningstiden och svara på förfrågningar om hur ärendet framskrider. På en skriftlig ansökan ska myndigheten alltid ge ett skriftligt beslut. Av beslutet ska framgå vad den sökande är berättigad till eller hur ärendet annars har avgjorts och där ska anges vilka omständigheter som har inverkat på avgörandet och vilka bestämmelser som har tillämpats. Beslutet ska verkställas senast inom tre månader efter att ärendet inleddes.

2.6 Kund inom hälsovården

2.6.1 Patientens rättigheter (Lagen om patientens ställning och rättigheter)

En patient har rätt till hälso- och sjukvård av god kvalitet. Patienterna ska bemötas så att deras människovärde inte kränks och deras övertygelse och integritet respekteras. Patienternas modersmål och individuella behov samt den kultur de företräder ska i mån av möjlighet beaktas i vården och bemötandet. Inom hälso- och sjukvården ska vid behov en plan för undersökning, vård och medicinsk rehabilitering eller någon annan motsvarande plan utarbetas.

En patient ska ges upplysningar om sitt hälsotillstånd, vårdens och behandlingens betydelse, olika vård- och behandlingsalternativ och deras verkningar samt om annat som hänför sig till vården och behandlingen på ett sådant sätt att patienten förstår innebörden. Om en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården inte behärskar patientens språk, eller om patienten på grund av hörsel-, syn- eller talskada inte kan göra sig förstådd, ska tolk anlitas i mån av möjlighet.

2.6.2 Patientombudsmannen (Lagen om patientens ställning och rättigheter, patientskadelagen)

Patientombudsmannen ska informera om patientens rättigheter och arbeta för att de tillgodoses. Patientombudsmannen ska bistå patienten med att framställa en anmärkning, om patienten är missnöjd med sin hälso- eller sjukvård eller med bemö-

tandet i samband med vården. Varje verksamhetsenhet inom hälsovården ska utse en patientombudsman, som också kan vara gemensam för flera enheter.

2.6.3 Icke-brådskande vård och valmöjligheter *(Hälso- och sjukvårdslagen)*

Inom primärhälsovården ska en patient som behöver icke-brådskande vård få kontakt med hälsovårdscentralen vardagar under tjänstetid exempelvis per telefon. Vårdbehovet ska bedömas senast den tredje vardagen från det att patienten tog kontakt. Inom primärhälsovården ska vård ordnas senast tre månader från det att vårdbehovet konstaterats. Denna längsta väntetid får överskridas med högst tre månader inom mun- och tandvård, om vården kan skjutas upp utan att patientens hälsotillstånd äventyras.

Inom den specialiserade sjukvården ska de undersökningar som behövs för att bedöma vårdbehovet och specialistläkarens bedömning göras inom tre månader från det att remissen anlänt. Den vård och behandling som utifrån bedömningen konstaterats vara nödvändig ska ordnas och inledas senast inom sex månader från det att vårdbehovet slogs fast.

En patient får välja hälsostation bland alla offentliga hälsovårdscentraler i Finland. Den som byter hälsostation ska anmäla detta skriftligen, fritt formulerat, både till den nya och till den gamla hälsostationen minst tre veckor före det första besöket. Valet kan gälla endast en hälsostation åt gången. Ett nytt val kan göras tidigast ett år efter det föregående valet. Den som är bosatt eller

regelbundet eller under en längre tid vistas utanför sin hemkommun får för vård enligt vårdplanen utnyttja hälsovårdscentralen eller en kommunal verksamhetsenhet inom den specialiserade sjukvården i kommunen i fråga.

Den riksomfattande valmöjligheten omfattar också enheter inom specialistsjukvården. Vårdenheten ska väljas i samförstånd med den remitterande läkaren eller tandläkaren. Det är också möjligt att söka vård i ett annat EU-land. Endast sådan vård ersätts som ersätts i hemlandet. Ersättningen är lika stor som den ersättning patienten hade fått för motsvarande vård i sitt eget land.

När det gäller resekostnader är det att märka att FPA endast ersätter resor till närmaste vårdinrättning inom den offentliga hälsovården där den vård en patient behöver faktiskt finns att få. Se kapitel 7.8.

2.7 Intressebevakningsfullmakt och livstestamente

(Lag om intressebevakningsfullmakt, lag om patientens ställning och rättigheter)

Genom att skriva en intressebevakningsfullmakt kan du på förhand se till att någon annan tar hand om dina ekonomiska angelägenheter och andra ärenden, om du själv inte längre kan sköta dem till exempel på grund av sjukdom. Var och en kan själv bestämma vilka ärenden fullmakten ska omfatta. En intressebevakningsfullmakt ska göras skriftligt. När fullmakten undertecknas ska två ojäviga vittnen samtidigt vara närvarande och bestyrka handlingen med sina underskrifter. När fullmaktsgivaren inte längre kan sköta sina ärenden till exempel på grund av sjukdom, ska den befullmäktigade

hos magistraten ansöka om att fullmakten fastställs. Magistraten övervakar den befullmäktigades verksamhet framför allt när det gäller ekonomiska angelägenheter.

Det kan vara bra att be om rättslig hjälp av exempelvis en rättshjälpsbyrå när du vill skriva en intressebevakningsfullmakt. Närmare information ger också magistraten. Tilläggsuppgifter och en modell på en fullmakt för intressebevakning finns på adressen

www.oikeusministerio.fi/sv/index/julkaisut/Broschyter/edunvalvontavaltuutus.html.

Med ett livstestamente kan en patient försäkra sig om att sjukvården ges i enlighet med den egna övertygelsen i situationer där patienten inte kan tillfrågas om sin vilja, till exempel vid en sjukdomsattack eller ett olycksfall. Livstestamentet ska i allmänhet göras skriftligt och styrkas med egen namnteckning. Ytterligare uppgifter och en modell på testamentet finns exempelvis på adressen www.muistiliitto.fi/se/muistiliitto/intressebevakning.

2.8 Hemkommun

Den som bor utanför sin hemkommun i ett långvarigt vårdförhållande som pågår över ett år har rätt att välja hemkommun. Rätten gäller personer som är placerade i institutionsvård eller familjevård eller i boende med boendeservice. Den som är i behov av långvarig institutionsvård, boendeservice eller familjevård kan också på eget initiativ flytta till en annan kommun. I det fallet bedöms servicebehovet i den nya kommunen före flytten.

3 Stöd för boende och för att klara sig självständigt

(Handikappservicelagen och handikappserviceförordningen, socialvårdslagen, lagen om hemkommun)

3.1 Tjänsterna för personer med funktionsnedsättning främjar jämställdhet

Syftet med kommunernas handikappservice är att främja förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning att leva och vara verksamma som jämbördiga medlemmar av samhället samt att förebygga och undanröja olägenheter och hinder som funktionsnedsättningen medför.

Tjänsterna för personer med funktionsnedsättning indelas i två grupper: tjänster som omfattas av kommunens speciella skyldighet att ordna service (subjektiv rätt) och tjänster som omfattas av kommunens allmänna skyldighet att ordna service.

Tjänster som omfattas av den speciella skyldigheten är:

- färdtjänst för personer med svår funktionsnedsättning
- personlig assistans
- serviceboende
- ändringsarbeten i bostaden samt redskap och anordningar som hör till bostaden
- dagverksamhet.

Tjänster som omfattas av den allmänna skyldigheten är:

- rehabiliteringshandledning och anpassningsträning
- redskap, maskiner och anordningar som behövs för att klara dagliga sysslor

- extra kostnader för kläder och specialdiet.

De berörda personerna har subjektiv rätt till de tjänster som omfattas av den speciella skyldigheten. Svår funktionsnedsättning definieras separat för varje tjänst. Beviljandet av de tjänster som omfattas av den allmänna skyldigheten är beroende av kommunala anslag.

Funktionsnedsättning och svår funktionsnedsättning ska bedömas både på medicinska och sociala grunder. Man bör ta hänsyn både till de funktionella begränsningar själva funktionsnedsättningen medför, funktionsnedsättningens varaktighet, boende- och livsmiljön samt olika enskilda faktorer som funktionsnedsättningen medför och som kan inverka på hur personen i fråga klarar sig.

3.2 Subjektiva rättigheter enligt handikappservicelagen

3.2.1 Färdtjänst för personer med svår funktionsnedsättning

Kommunen ska ordna skälig färdtjänst för personer med svår funktionsnedsättning som har särskilda svårigheter att röra sig och som på grund av sin funktionsnedsättning eller sjukdom inte kan anlita kollektivtrafik utan oskäligt stora svårigheter.

Färdtjänst ska ordnas för minst 18 enkelresor i månaden under fritiden inom hemkommunen eller till närliggande kommuner. Dessutom ska det ordnas färdtjänst för resor som behövs för arbete eller studier.

Berörda personer får själva bestämma hur många färdtjänstresor de vill använda inom hemkommunen och hur många till närlig-

gande kommuner. Färdtjänst ska finnas att tillgå varje dag i veckan och alla tider på dygnet. Kommunen får ta ut en avgift för färdtjänsten som inte får vara högre än den gängse tariffen inom kollektivtrafiken på orten eller annan skälig avgift. Taxiföretagaren får inte ta ut någon avgift för förhandsbeställning.

Vid ansökan om färdtjänst ska man ange om man behöver ledsagare. Ledsagarservice ska ordnas till exempel när den hjälp taxichauffören kan ge inte är tillräcklig. Ledsagarservicen är avgiftsfri.

Mera information ger socialväsendet i den egna kommunen.

3.2.2 Personlig assistans

Syftet med personlig assistans är att öka den självbestämmanderätt personer med funktionsnedsättning har över sitt eget liv och att förbättra deras möjligheter som jämbördiga medlemmar av samhället. Rätt till personlig assistans har personer med svår funktionsnedsättning som till följd av en långvarig eller framskridande funktionsnedsättning eller sjukdom nödvändigt och upprepade gånger behöver hjälp med de dagliga sysslorna hemma eller utanför hemmet. Med upprepat hjälpbehov avses också nödvändigt behov av hjälp i mindre omfattning. Detta gäller till exempel för synskadade som klarar sig självständigt i en bekant omgivning men som i vissa aktiviteter, särskilt utanför hemmet, nödvändigt och upprepat behöver hjälp av en annan person.

För att personlig assistans ska ordnas förutsätts att den som behöver assistansen kan definiera vad som ska ingå i den och hur den ska ske. Den personliga assistansen

gäller inte behov av omsorg, vård och tillsyn som ska tillgodoses med hjälp av andra social- och hälso-tjänster. Den gäller inte heller personer i institutionsvård.

Rätt till personlig assistans föreligger inte om hjälpbehovet i huvudsak beror på sjukdomar och nedsatt funktionsförmåga som hör ihop med åldrandet. Märk dock att också äldre personer med funktionsnedsättning och personer som har fått funktionsnedsättningar som äldre på samma grunder som andra med funktionsnedsättning har rätt till service på grund av funktionsnedsättning. Det går att skilja på en funktionsnedsättning som hör ihop med åldrandet och normalt åldrande. En synskada är inte en sedvanlig försämring av funktionsförmågan som hör ihop med åldrandet. För människor är det aldrig ett normaltillstånd att vara blind, utan också för äldre är det alltid fråga om en funktionsnedsättning.

Till den personliga assistansen hör nödvändig hjälp både i och utanför hemmet

- med de dagliga sysslorna
- i arbete och studier
- i fritidsaktiviteter
- samhällelig verksamhet
- upprätthållande av sociala kontakter.

Personlig assistans i de dagliga sysslorna och i arbete och studier ska ordnas i den utsträckning som är nödvändigt för den assistansberättigade personen. I fråga om fritidsaktiviteter, samhällelig verksamhet och upprätthållande av sociala kontakter ska personlig assistans ordnas minst 30 timmar i månaden.

Till de dagliga sysslorna räknas bl.a. möjlighet att förflytta sig, påklädning, personlig hygien, klädvård, mathushållning, städning

av hemmet och uträttandet av ärenden utanför hemmet. Serviceplanen är central när man ska uppskatta det nödvändiga antalet timmar och därför är det bra att fundera på hur mycket hjälp som behövs redan när man förbereder sig för att utarbeta serviceplanen. För planeringen av service och uppskattningen av servicebehovet finns det material på finska som kan beställas från Synskadades förbund. Se kontaktuppgifterna i slutet av kapitlet.

Kommunen kan ordna personlig assistans på följande sätt:

1) Arbetsgivarmodellen

I arbetsgivarmodellen ersätter kommunen personer med funktionsnedsättning eller långtidssjuka för de kostnader som arbetsgivare har för avlöandet av en personlig assistent. Till kostnaderna räknas förutom lönen också de avgifter och ersättningar som en arbetsgivare ska betala enligt lag. Hit räknas också ersättningar för hel- och övertidsarbete enligt arbetstidslagen, ersättningar enligt semesterlagen och lön för sjukdomstid. Också utgifter för introduktion i arbetet och andra nödvändiga kostnader utifrån det lagstadgade arbetarskyddet kan ersättas. Också lönekostnader för en ersättare för den ordinarie anställda ersätts. Likaså ersätts andra skäligen nödvändiga kostnader för assistenten. Det kan då gälla till exempel assistentens resekostnader, om assistansen kräver att assistenten reser med arbetsgivaren.

Kollektivavtalet för personliga assistenter gäller endast de assistenter vilkas arbetsgivare, alltså personen med funktionsnedsättning, är medlemmar i Heta - Henkilököhtaisten Avustajien Työnantajien Liitto ry, arbetsgivarförbundet för personliga assis-

tenter. Om arbetsgivaren inte hör till Heta ry tillämpas arbetsavtalslagen på arbetsförhållandet.

För att ordna personlig assistans enligt arbetsgivarmodellen krävs det att den som har för avsikt att bli arbetsgivare både kan och vill vara arbetsgivare. Vid behov ska de kommunala myndigheterna ge handledning och bistå i ärenden som gäller avlönande av en assistent. Den som fungerar som arbetsgivare kan också överföra en del av uppgifterna på en tredje part genom att köpa tjänster för löneuträkning, löneutbetalning, utbildning och förmedling av assistenter.

Anhöriga eller närstående till dem som behöver personlig assistans kan vara assistenter endast om detta av särskilt vägande skäl kan anses förenligt med den hjälpbehövandes intresse. Det kan exempelvis gälla ett omedelbart behov av hjälp efter att assistenten insjuknat eller arbetsförhållandet avslutats, eller när det visar sig vara svårt att hitta en assistent utanför familjen. Också särskilda skäl i anknytning till funktionsnedsättningen eller sjukdomen kan berättiga till att avlöna en anhörig som assistent, till exempel vid sjukdomar och funktionsnedsättningar som starkt inverkar på funktionsförmågan.

2) Assistanstjänster med servicesedel

Kommunen kan ge en servicesedel för anskaffning av assistansservice. Servicesedeln ska vara värd så mycket att man med den kan köpa personlig assistans i enlighet med serviceplanen. Servicesedeln lämpar sig för att ordna med personlig assistans särskilt om antalet timmar per vecka är litet eller om man behöver en ersättare för den ordinarie assistenten. Kommunen godkänner de serviceproducenter inom socialvården av vilka man kan köpa tjänster med servicese-

deln. En klient kan alltid vägra ta emot servicesedeln och ska då av kommunen hänvisas till andra tjänster.

3) Assistansservice i kommunens egen regi eller som köptjänst

Kommunen kan ordna personlig assistans i egen regi eller som en köptjänst. Kommunen ska särskilt ta hänsyn till klientens självbestämmanderätt.

Alla beskrivna sätt att ordna personlig assistans kan kombineras med varandra eller med andra handikapptjänster eller med socialtjänster, såsom hemtjänst och närståendevård, om det är ändamålsenligt med tanke på det hjälpbehov som fastställs i serviceplanen. Personlig assistans kan också användas som ett komplement till boendeservice, om servicen inte i tillräckligt hög grad tryggar de tjänster den berörda personen behöver utanför boendeserviceenheten eller hemmet.

Personlig assistans är avgiftsfri för mottagaren. Den kan inbegripa också hemvård och hemsjukvård eller hemservice. Om den personliga assistansen ordnas med stöd av en serviceplan och ett beslut om individomsorg delvis med hjälp av dessa tjänster, är också dessa tjänster avgiftsfria för mottagaren då de ingår i den personliga assistansens. (Se också kapitel 3.5.2 och 3.5.3).

Material på finska om personlig assistans, serviceplanen och om att fungera som arbetsgivare kan beställas från Synskadades förbunds intressebevaknings-sakkunniga eller av byråsekreterare Taina Strang-Suninen, tfn 09 3960 4577, taina.strang-suninen@nkl.fi. Närmare uppgifter www.nkl.fi/etuusohjeet. Rådgivning på svenska ger FSS rehabiliteringsrådgivare, kanslinummer 09-6962 300.

3.2.3 Serviceboende

Kommunen ska ordna serviceboende för personer med svår funktionsnedsättning som är i ständigt och särskilt omfattande behov av hjälp av andra för att klara de dagliga sysslorna, men som inte är i behov av ständig vård på institution.

Till serviceboendet hör en bostad, som kan vara egen bostad, ett servicehus, ett gruppboende eller decentraliserat boende. I boendet ingår också nödvändig service i anknytning till boendet och för att klara sig i vardagen. Det gäller exempelvis hjälp med att förflytta sig, påklädning, städning och medicinering. Den här servicen kan ordnas till exempel som kommunal hemservice och hemsjukvård.

Serviceboende kan också ordnas med hjälp av personlig assistans, som stöd för närståendevård, som ändringsarbeten i bostaden och genom arrangemang med trygghetstelefon. Vanligen ordnas serviceboendet som en kombination av dessa tjänster och stödåtgärder. Tjänsterna utgår från den individuella serviceplanen och är kostnadsfria för användaren.

Obs! Förutom serviceboende enligt handikappservicelagen ordnar kommunerna också serviceboende enligt socialvårdslagen. Klientavgifterna fastställs då enligt klientavgiftslagen, vilket gör att personens inkomster inverkar på avgifternas storlek.

3.2.4 Ändringsarbeten samt redskap och anordningar i bostaden

Kommunen ska ersätta personer med svår funktionsnedsättning för skäligen kostnader för ändringsarbeten i bostaden och för an-

skaffning av redskap och anordningar i bostaden, om dessa åtgärder är nödvändiga för att personen i fråga ska klara de funktioner som hör till normal livsföring.

Bedömningen av hur nödvändiga ändringsarbetena är ska utgå från den berörda personens behov. Personer med funktionsnedsättning ska kunna röra sig självständigt i bostaden och använda sådana utrymmen där som gör det möjligt för dem att klara sig självständigt hemma.

Till ändringsarbeten i bostaden räknas även planeringen av åtgärderna samt avlägsnande av hinder i bostadens omedelbara närhet såsom från gården och trappuppgången i höghus. Till ändringsarbeten i bostaden som ersätts hör till exempel ändringar av belysningen, som måste göras på grund av synskada.

Redskap och anordningar i bostaden som ersätts är bl.a. olika lyftanordningar och larmsystem. Ersättning ska sökas senast inom sex månader efter att kostnaderna uppstått.

3.2.5 Dagverksamhet

Dagverksamhet ska ordnas för personer med svår funktionsnedsättning, vilkas funktionsnedsättning medför en så svår funktionsbegränsning att de inte kan delta i arbetsverksamhet enligt socialvårdslagen och som inte är berättigade till dagverksamhet enligt lagen angående omsorger om utvecklingsstörda.

Man har rätt till dagverksamhet till exempel om funktionsförmågan är kraftigt nedsatt till följd av samverkan mellan flera olika funktionsnedsättningar och sjukdomar.

3.3 Anslagsbundna tjänster enligt handikappservicelagen

(Lagen och förordningen om handikappservice)

3.3.1 Rehabiliteringshandledning och anpassningsträning

Syftet med rehabiliteringshandledning och anpassningsträning är att stödja och förbättra de sociala färdigheterna och förutsättningarna för rehabilitering hos personer med funktionsnedsättning genom att tillhandahålla information och färdigheter som främjar rehabiliteringen. Rehabiliteringshandledningen omfattar exempelvis information om tjänster som förbättrar dessa personers funktionsmöjligheter.

Anpassningsträningen kan ordnas antingen individuellt eller i grupp. Individuell rehabiliteringssträning består exempelvis av personlig handledning i mobilitet och punktskrift. Se kapitel 4.1 och 4.2.

3.3.2 Redskap, maskiner och anordningar

Personer med funktionsnedsättning kan utifrån de behov som funktionsnedsättningen eller sjukdomen medför helt eller delvis få ersättning för kostnader för anskaffningen av redskap, maskiner och anordningar som de behöver för de dagliga sysslorna. Ersättningsberättigade är personer med funktionsnedsättning som behöver redskap, maskiner eller anordningar som inte hänför sig till medicinsk rehabilitering men som de på grund av funktionsnedsättningen eller sjukdomen behöver för att kunna förflytta sig, kommunicera eller klara sig

hemma eller i sin fritidsverksamhet. Personen i fråga ska kunna påvisa hur nödvändig den ansökta utrustningen eller anordningen är på grund av funktionsnedsättningen för att klara de dagliga sysslorna. Ersättning kan sökas exempelvis för kostnader för anskaffning av bil, olika fritids- och anordningsredskap samt hushållsmaskiner. Hjälpmedel för medicinsk rehabilitering beviljas av den kommunala hälsovården, se kapitel 6.2.

3.3.3 Extra kostnader för kläder och specialkost

Personer, vilkas funktionsnedsättning eller sjukdom förorsakar speciellt slitage på kläderna eller gör att de inte kan använda konfektionskläder eller skodon, kan ansöka om ersättning för extra klädkostnader. Likaså kan personer som under en lång tid och regelbundet behöver specialkost eller specialnärspreparat som förorsakar extra kostnader ansöka om ersättning.

3.4 Tolkningstjänster ansöks hos FPA

(Lagen om tolkningstjänst för handikappade personer)

Tolkningstjänster för personer med hörselskada, synhörselskada eller talskada ansöks hos FPA. Tolkningstjänster beviljas för arbete, studier, utträttande av ärenden, samhälleligt engagemang, fritidsaktiviteter och rekreation.

Personer med en hörsel- eller talskada har rätt till minst 180 timmar tolkningstjänster i året och personer med synhörselskada till minst 360 timmar i året. Närmare uppgifter finns på www.kela.fi/web/sv/tolkningstjanster.

3.5 Service som ges hemma

(Socialvårdslagen, lagen och förordningen om klientavgifter inom social- och hälsovården, hälso- och sjukvårdslagen, lagen om servicesedlar inom social- och hälsovården)

3.5.1 Kommunal hemservice

Hemservice utför eller assisterar vid uppgifter som hör till boende, vård och omsorg, upprätthållande av funktionsförmågan, vård och fostran av barn, uträttande av ärenden och annat sådant som hör till det dagliga livet. Hemservice tillhandahålls när man på grund av nedsatt funktionsförmåga, en särskild familje- eller livssituation, sjukdom, förlossning, skada eller av någon annan liknande orsak behöver hjälp med uppgifter som hör till det dagliga livet. Barnfamiljer har rätt till nödvändig hemservice av sådana orsaker.

Stödtjänster som ingår i hemservice är måltids-, klädvårds- och städservice samt tjänster som främjar sociala kontakter. Närmare uppgifter finns i allmänhet att tillgå på kommunens webbplats.

Vad gäller avgifter som tas ut för service i hemmet se kapitel 3.5.3.

Kommunen kan ordna en del av hemservice med servicesedel och ska då komma överens om detta med klienten. Den som accepterar en servicesedel ska själv kontakta en hemserviceproducent som godkänts av kommunen och komma överens om hur tjänsterna ska ordnas i praktiken. Se kapitel 3.10.

Vid tillfällig hemservice kan det vara fördelaktigast för klienten att använda en servi-

cesedel eller att själv bekosta servicen och dra av dem som hushållsavdrag i beskattningen. Se kapitel 7.10.3.

Hemservice ska sökas hos det kommunala socialväsendet. Många kommuner tillhandahåller hemservice endast för barnfamiljer. Andra klientgrupper kan få hemvård och med det avses en helhet sammanställd av hemservice och hemsjukvårdens uppgifter. Hemservice och hemvård är socialtjänster som tillhandahålls enligt en bedömning av det individuella behovet. Klienten har rätt att få ett skriftligt beslut på de socialtjänster som tillhandahålls.

Närmare uppgifter finns i socialvårdslagens tillämpningsguide på finska www.stm.fi/sosiaalihuoltolaki.

3.5.2 Kommunal hemsjukvård

Hemsjukvården sköter olika hälso- och sjukvårdstjänster som klienten behöver hemma, såsom uppföljning av läkemedelsbehandling, och ger vård och råd vid sjukdom. Man kan också avgiftsfritt få hemförbrukningsartiklar som behövs i vården samt hjälpmedel som gör det lättare att klara sig hemma. Tanken är att klienten ska kunna bo hemma trots sin sjukdom.

I de kommuner som ansvarar både för socialväsendet och för primärsjukvården har hemsjukvården och hemservice ofta förts samman till en hemvårdsenhet. För att omfattas av fortlöpande och regelbunden hemsjukvård behöver man läkarremiss. Närmare information ger hälsocentralen i den egna kommunen.

Den som har beviljats personlig assistans enligt handikappservicelagen och assis-

tansen med stöd av en serviceplan och ett tjänsteinnehavarbeslut delvis ordnas med hjälp av hemsjukvårdens eller hemvårdens tjänster, får dessa tjänster avgiftsfritt integrerat i den personliga assistansen.

3.5.3 Avgifter som tas ut för service i hemmet

För fortlöpande och regelbunden hemservice tas det ut en avgift enligt klientavgiftsförordningen som bestäms enligt servicens art och omfattning, klientens inkomster och familjeförhållanden. Inkomstgränserna och betalningsprocentalen finns på www.stm.fi/sv/klientavgifter.

Varken i klientavgiftslagen eller i klientavgiftsförordningen föreskrivs det separat om avgifterna för stödtjänster och kommunen kan alltså själv besluta om avgifterna. För tillfällig hemservice tas det enligt klientavgiftslagen ut en skälig avgift som kommunen fastställer. Den som är missnöjd med hur avgiften har fastställts kan söka rättelse hos det organ som svarar för servicen. Anvisningar om hur man söker rättelse i beslutet finns i räkningen.

Kommunen ska sänka eller låta bli att ta ut avgift för socialvård om den betalningsskyldiges underhållsskyldighet, försörjningsförsäkringar eller vårdomständigheter kräver det. På dessa grunder kan kommunen enligt prövning låta bli att ta ut eller sänka också andra avgifter. Klienten kan också få utkomststöd för klientavgifter inom social- och hälsovården. I första hand ska avgiften dock sänkas eller inte alls tas ut.

Den som har beviljats personlig assistans enligt handikappservicelagen och assistansen med stöd av en serviceplan och ett

tjänsteinnehavarbeslut delvis ordnas med hjälp av hemsjukvårdens eller hemvårdens tjänster, får dessa tjänster avgiftsfritt integrerat i den personliga assistansen.

3.6 Service enligt socialvårdslagen som stöder rörligheten

Enligt socialvårdslagen ska service som stöder rörligheten ordnas för personer som inte klarar av att självständigt använda allmänna trafikmedel på grund av sjukdom, skada eller av någon annan liknande funktionsnedsättande orsak. Service kan beviljas för att utträta ärenden eller på grund av något annat behov som hör till det dagliga livet. En tillgänglig och fungerande kollektivtrafik är emellertid det främsta sättet att ordna sådan rörlighet som lämpar sig för alla.

Stöd för rörlighet kan ordnas på följande sätt:

- 1) handledning i hur allmänna trafikmedel används och handledd träning
- 2) ledsagarservice
- 3) grupptransport
- 4) ersättning för skäliga kostnader för transport med taxi, invalidtaxi eller ett annat motsvarande fordon
- 5) något annat lämpligt sätt.

Den som har rätt till transport eller till ersättning för transportkostnaderna med stöd av någon annan lag kan inte få individuell färdtjänst. Se också kapitlet om färdtjänst enligt handikappservicelagen 3.2.1.

3.7 Social rehabilitering

Med social rehabilitering enligt socialvårdslagen avses en kombination av individuellt stöd och aktivitetsstöd för att stärka den sociala funktionsförmågan, förhindra mar-

gialisering och främja delaktighet. Social rehabilitering omfattar

- 1) utredning av den sociala funktionsförmågan och rehabiliteringsbehovet
- 2) rehabiliteringsrådgivning och rehabiliteringshandledning samt vid behov samordning av rehabiliteringstjänster
- 3) träning i att klara av vardagsfunktioner och olika livssituationer,
- 4) gruppverksamhet och stödande av social interaktion,
- 5) andra behövliga åtgärder som främjar social rehabilitering.

Målet med den sociala rehabiliteringen kan vara att lära sig färdigheter som behövs i vardagen, att hantera en drogfri vardag, stödja förmågan att fungera i grupp eller träna sådant som behövs för utbildning eller arbete. Social rehabilitering ska stödja unga så att de kan få arbete, arbetsprövningsplats, studieplats, plats på ungdomsverkstad eller rehabiliteringsplats och inte hoppar av från dessa. Servicen söks hos det kommunala socialväsendet.

3.8 Äldreservicelagen tryggar högklassiga tjänster

(Lagen om stödande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre)

Ett syfte med äldreservicelagen är att säkerställa att äldre personer får vård och omsorg enligt sitt individuella behov och att komplettera social- och hälsovårdslagstiftningen i övrigt. Lagen utgår från att kommunen i första hand ska ge tjänster i hemmet. Ett behov av långvarig vård får tillgodoses som institutionsvård endast om det finns medicinskt grundade skäl eller om det ligger i

den äldre personens intresse. Vid långtidsvård ska äldre makar och sambor ges möjlighet att bo tillsammans.

Äldre personers behov av tjänster ska bedömas utan dröjsmål och en serviceplan utarbetas. Man bör resonera kring olika alternativ med de äldre och deras åsikter ska tas med i planen. Socialtjänster ska ordnas senast inom tre månader efter att beslutet har fattats och i brådskande fall utan dröjsmål.

3.9 Stöd för vård av närstående

(Lagen om stöd för närståendevård, pensionslagen för den offentliga sektorn, lag om olycksfallsförsäkring)

3.9.1 Stöd för närståendevård

Med stödet för närståendevård kan kommunen stödja vård och omsorg av sjuka, äldre eller personer med funktionsnedsättning i hemförhållanden. Stödet för närståendevården är en anslagsbunden tjänst som beviljas av kommunen efter prövning. En anhörig till patienten eller någon annan närstående kan fungera som närståendevårdare.

Kommunen och vårdaren ingår ett vårdavtal till vilket en vård- och klientplan ska bifogas. Stödet för närståendevården består av vårdarens arvode och ledighet och andra kommunala tjänster som fastställs i vård- och klientplanen och som kan fås som stöd för vården.

Vårdarvodets nivå fastställs enligt hur bindande och krävande vården är. Arvodet varierar från kommun till kommun. År 2017 är det minsta vårdarvodet 392 euro i månaden. I ett vårdmässigt tungt övergångsskede är vårdarvodet minst 784,01 euro i månaden. För vårdaren är arvodet beskattningsbar inkomst

som berättigar till pension enligt pensionslagen för den offentliga sektorn. Kommunen sköter också vårdarens olycksfallsförsäkring.

Alla vårdare som har ingått ett avtal om närståendevård har rätt till två lediga dagar och vårdare som gör ett krävande vårdarbete till tre lediga dagar i månaden. Kommunen ser till att vården ordnas under vårdarens lagstadgade ledighet. Under närståendevårdarens ledighet eller annan frånvaro kan avlösarservice ordnas med ett uppdragsavtal som kommunen ingår med avlösaren. Avlösarvård ordnas hemma hos den som behöver vården.

3.9.2 Partiell vårdledighet

En förälder till ett handikappat eller långtidsjukt barn som är i behov av särskild vård och omsorg kan få partiell vårdledighet till dess barnet fyller 18 år. Tilläggsinformation: www.tem.fi/tyolainsaadantoesityt.

3.10 Servicesedeln ökar valmöjligheterna

(Lagen om servicesedlar inom social- och hälsovården)

Syftet med servicesedeln är att öka möjligheterna för klienter och kunder att välja bland social- och hälsostjänsterna. Kommunen beslutar huruvida servicesedlar införs, vilka tjänster de ska gälla och i vilken omfattning de kan användas. Kommunen beslutar också om servicesedeln ska vara inkomstbunden eller lika stor för alla.

En klient har alltid rätt att vägra ta emot en servicesedel och då ska kommunen hänvisa klienten till tjänster som ordnas på annat sätt. En klient har inte heller ovillkorlig rätt att kräva en servicesedel. Innan en service-

sedel beviljas ska klientens behov av service och vård bedömas och en klientplan utarbetas.

Servicesedelns värde ska vara skäligt med tanke på klienten. För tjänster som enligt lag är avgiftsfria får inte någon självriskandel tas ut. Med en servicesedel som beviljas för anskaffning av hjälpmedel för medicinsk rehabilitering ska ett sedvanligt hjälpmedel som motsvarar det individuella behovet kunna införskaffas.

3.11 Understöd för reparation av bostäder

(Lagen om reparationsunderstöd för bostadsbyggnader och bostäder)

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA) beviljar enligt social och ekonomisk behovsprövning understöd för reparation av bostäder för äldre och för personer med funktionsnedsättning. Understödet beviljas bland annat för reparation av berörda personers bostäder, för installation av hiss i efterhand och för undanröjande av hinder för tillgänglighet.

Närmare information ger ARA:s telefon- och e-postservice för reparationer och energiunderstöd, tel. 029 525 0818 eller e-post korjausavustus.ara@ara.fi. Tjänstetid: ti–to kl. 9–15.

4 Rehabilitering när synen försvagas

4.1 Vad är rehabilitering?

Rehabilitering syftar till att förbättra eller upprätthålla klienternas funktions- och ar-

betsförmåga och att ge stöd så att de klarar sig i livet så självständigt som möjligt. Rehabilitering ordnas på rehabiliteringsinrättningar eller på hemorten. Rehabilitering för synskadade ordnas i Iris-centret i Östra Centrum i Helsingfors, i Kyyhkylä i S:t Michel och i Meri-Karina i Åbo. På hemorten ger rehabiliteringshandledarna vid centralsjukhusen rehabiliteringstjänster såsom hjälpmedel och handledning i hur man använder dem (se kapitel 18, Centralsjukhusens telefonväxel). Rehabiliteringskurser på svenska ordnas årligen i samarbete med FPA, mera information om svenskspråkiga kurser ger FSS rehabiliteringsrådgivare, se kapitel 16 för kontaktuppgifter.

På Iris Rehabilitering som upprätthålls av Synskadades förbund söker klienter och sakkunniga tillsammans lösningar på de problem försämrad syn medför. Den som rehabiliteras får handledning och uppmuntran i att använda sinnen som kan ersätta synförmågan. Under rehabiliteringsperioden kartlägger man frågor som anknyter till studier, arbete och utkomst och både de synskadade klienterna och deras anhöriga får stöd i den förändrade livssituationen. Rehabiliteringsrådgivarna på Förbundet Finlands Svenska Synskadade erbjuder samma tjänster på svenska, som hem- eller kanslibesök.

Hurdan rehabilitering tillhandahåller Iris-centret? Iris Rehabilitering ordnar rehabilitering för synskadade och personer med synproblem i olika livssituationer. Rehabiliteringen inbegriper en bred palett av olika övningar i praktiska färdigheter, diskussioner i grupp kring olika teman och individuella träffar med sakkunniga. Rehabiliteringen omfattar både individuellt program och program i grupp.

Yrkesinriktad rehabiliteringsutredning ingår i den yrkesinriktade rehabiliteringen som riktar sig till synskadade eller personer med synproblem i arbetsför ålder med väsentligt försämrad arbets- eller studieförmåga och förvärvsmöjligheter. Målet för rehabiliteringsutredningen är att ge stöd så att personen i fråga kan fortsätta i, återvända till eller komma ut i arbetslivet. Målet med rehabiliteringen är att bygga upp en yrkesinriktad rehabiliteringsplan.

Individuell rehabilitering ordnas både som krävande medicinsk rehabilitering och som rehabilitering enligt prövning. Innehållet i den individuella rehabiliteringen planeras utifrån den enskilda personens behov och den genomförs av en multidisciplinär arbetsgrupp. Målet är att stärka personens förutsättningar att klara sig självständigt i vardagen.

Anpassningsträningsskurser går ut på att förbättra den fysiska, psykiska och sociala funktionsförmågan och att informera om de utmaningar som nedsatt syn medför. Kursen är en rehabiliteringsperiod på fem dagar som sker i grupp.

Rehabiliteringskurser syftar till att mångsidigt främja funktionsförmågan och anpassningen till en förändrad livssituation. Kursen är en årslång process som består av tre femdagarsperioder. Rehabiliteringen sker i huvudsak i grupp.

Rehabiliteringen för barn och unga riktar sig till synskadade barn under 16 år och till synskadade ungdomar. Syftet med rehabiliteringen är att främja barnets sociala funktionsförmåga och att minska skillnaden i funktionsförmåga mellan seende och synskadade barn. Ungdomsrehabiliteringens mål är att stödja och stärka de ungas förmå-

ga till självständigt liv. Anpassningsträningen för synskadade barn och deras anhöriga är femdagarskurser som försiggår i grupp. Förutom kurserna har barnfamiljer även möjlighet att söka sig till individuell rehabilitering.

4.2 Ansökan om rehabilitering

Man kan ansöka om rehabilitering via centralsjukhuset, primärhälsovården, privat ögonläkare eller företagsläkare. Läkaren skriver det utlåtande som ska bifogas till rehabiliteringsansökan. Ansökan om rehabilitering för barn sker i allmänhet via centralsjukhuset.

Den som funderar på rehabilitering kan kontakta rehabiliteringshandledaren för synskadade vid centralsjukhuset i det egna distriktet. Handledaren informerar om olika möjligheter och kurser och kartlägger klientens rehabiliteringsbehov och utarbetar en rehabiliteringsplan.

Förutom klienten, den behandlande läkaren och övriga sakkunniga, kan även klientens anhöriga delta i utarbetandet av rehabiliteringsplanen. I planen antecknas klientens aktuella situation, målet för rehabiliteringen och med hurdan rehabilitering målen kan nås. Till ansökan ska antingen en rehabiliteringsplan, ett B-utlåtande av läkare eller någon annan medicinsk utredning bifogas. Rehabiliteringsplanen kan ingå i B-läkarutlåtandet.

Man ansöker om rehabilitering genom att fylla i en ansökan och lämna in den till den som bekostar rehabiliteringen (exempelvis FPA, försäkringsbolaget, social- och hälsovården eller arbetsförvaltningen). Ansökningsblanketter får man till exempel hos FPA på adressen www.fpa.fi/rehabiliterings-och-anpassningskurser_ansokan. Individu-

ell handledning i punktskrift eller mobilitet ansöks hos kommunens socialväsande.

Rehabiliteringshandledarna vid centralsjukhusen bistår med att fylla i ansökan. Hjälptjänst med ansökan ger också FSS och SCF. När man söker till rehabilitering är det viktigt att man funderar på sitt behov av rehabilitering och vad man vill uppnå med rehabiliteringen och anteckna det som grund för ansökan. I vissa anpassningstränings- och familjerehabiliteringsperioder får anhöriga delta.

I ansökan ska man då meddela behovet av att en anhörig deltar och uppge den anhörigas personuppgifter. Se också kapitel 9.1 om Anpassningar i arbetet och yrkesinriktad rehabilitering.

Ytterligare information:

- Förbundet Finlands Svenska Synskadade: Rehabiliteringsrådgivare, kanslinummer 09 6962 300, www.fss.fi/sv/kontaktatoss/personal.
- Synskadades förbund: Kurssekreterare, tfn 09 3960 4455, www.nkl.fi/kuntoutus.
- Rehabiliteringshandledarna vid centralsjukhusen, se kapitel 18, kontaktuppgifter.
- FPA tfn 020 692 205, www.fpa.fi/nar-du-behover-rehabilitering.

4.3 Utkomsten under rehabiliteringstiden

4.3.1 FPA:s rehabiliteringspenning

Rehabiliteringspenningen tryggar utkomsten under rehabiliteringstiden och kan sökas hos FPA. Om rehabiliteringen bekostas av arbetspensionsanstalten eller försäkringsbolaget, ska penningen i första hand sökas hos betalaren.

Rehabiliteringspenningen är en inkomstrelaterad beskattningsbar inkomst som i allmänhet räknas ut på samma sätt som sjukdagpenningen. Den rehabiliteringspenning som betalas ut under tiden för yrkesinriktad rehabilitering är större än sjukdagpenningen.

Du kan beviljas partiell rehabiliteringspenning om din arbetstid har förkortats med minst 40 % på grund av rehabilitering. Arbetstagaren och arbetsgivaren ska tillsammans bedöma om det är möjligt att arbeta under rehabiliteringsdagarna. En företagare bedömer det själv.

Självrisktiden, alltså den tid för vilken rehabiliteringspenning inte betalas ut, är i allmänhet 10 vardagar. Är rehabiliteringen mycket kort är självrisktiden bara en dag. Självrisktiden uteblir om personen i fråga just före sin rehabilitering har erhållit sjukdagpenning eller arbetslöshetsförmån. Rehabiliteringspenning kan även beviljas anhöriga som deltar i anpassningsträning eller familjerehabilitering. För föräldrar som deltar i sina barns rehabilitering ingår ingen självrisktid i rehabiliteringspenningen.

I vissa fall lönar det sig att ansöka om rehabiliteringspenningen på förhand. Retroaktivt kan den ansökas i högst fyra månader. Rehabiliteringspenning kan ansökas på nätet på adressen www.fpa.fi/rehabiliteringspenning_ansokan eller genom att på annat sätt hos FPA-byrån lämna in ansökningsblankett KU112 och de bilagor som krävs.

4.3.2 Rehabiliteringspenning för unga i åldern 16-19 år

Rehabiliteringspenning för ungdomar kan betalas ut till ungdomar i åldern 16-19 år med funktionsnedsättning. För att penning-

en ska beviljas förutsätts det att funktionsnedsättningen väsentligt försämrar den ungas möjligheter att välja yrke och arbete. Dessutom måste den unga vara i behov av särskilda stödåtgärder i studierna, såsom personlig assistans beviljad av kommunen eller hjälpmedel beviljade för studierna av FPA som yrkesinriktad rehabilitering.

Studierna ska vara inriktade på arbetslivet. Arbetet behöver inte vara ett heldagsarbete, huvudsaken är att man med hjälp av arbetet har möjlighet till extra inkomster. Rehabiliteringspenning för ungdomar betalas inte, om syftet med studierna endast är att lära sig vardagliga färdigheter.

Till ansökan ska bifogas en personlig studie- och rehabiliteringsplan. Planen görs upp av kommunen tillsammans med den unga, vårdnadshavaren och vid behov andra sakkunniga (till exempel med undervisnings- och handledningscentret Onerva vid Valteri eller med rehabiliteringshandledarna vid centralsjukhusen). Planen ska innehålla en bedömning av målen med studierna, hur funktionsnedsättningen inverkar på möjligheterna att arbeta och studera och planer för hur det är tänkt att studierna ska genomföras och vilka stödåtgärder som behövs. Ett B-läkarutlåtande ska bifogas.

Rehabiliteringspenning för ungdomar kan beviljas studerande unga när de fyllt 16 år, det gäller också grundskoleelever. Unga som studerar efter att ha fyllt 20 år kan beviljas rehabiliteringspenning tills de har slutfört de pågående studierna (studietiden enligt examenskraven). Rehabiliteringspenning för unga betalas ut också under ledigheter som ingår i studierna. Rehabiliteringspenningen kan beviljas retroaktivt för högst fyra månader.

Rehabiliteringspenning för unga ansöks i e-tjänsten www.fpa.fi/rehabiliteringspenning_ansokan eller genom att hos FPA-byrån lämna in ansökningsblankett KU111r, en personlig studie- och rehabiliteringsplan, läkarutlåtande B och andra eventuella bilagor.

Mera information ger den utbildningspolitiska planeraren vid Synskadades förbund, tfn 09 3960 4574. För rådgivning på svenska kan du kontakta FSS rehabiliteringsrådgivare, kanslinummer 09 6962 300, eller se närmare kontaktuppgifter i kapitel 16.

4.3.3 Rehabiliteringspenning från arbetspensionsanstalterna

Arbetspensionsanstalterna betalar rehabiliteringspenning för en period av aktiv yrkesinriktad rehabilitering. Rehabiliteringspenningens belopp är lika stort som den sökandes beräknade invalidpension ökad med 33 procent. Partiell rehabiliteringspenning (50 % av rehabiliteringspenningen) kan betalas ut till en person som delvis fortsätter förvärvsarbete parallellt med den yrkesinriktade rehabiliteringen.

Rehabiliteringstillägg betalas för rehabiliteringstiden ut till personer som är på invalidpension eller får rehabiliteringsstöd. Tillägget är 33 procent av den löpande arbetspensionens belopp. Om delinvalidpensionen för rehabiliteringstiden betalas till beloppet av full invalidpension, räknas rehabiliteringstillägget på beloppet av full pension.

Den som väntar på att få komma till rehabilitering kan för några månader beviljas ett behovsprövat rehabiliteringsbidrag, om klienten inte har några andra inkomster under väntetiden.

Hos arbetspensionsanstalten kan man ta reda på ersättningar för övriga kostnader i samband med rehabiliteringen, såsom rese- eller studiekostnader. Företagare och yrkesutövare kan beviljas näringsstöd i form av ett räntefritt lån eller ett lån med ränta under normal räntenivå.

4.3.4 FPA ersätter resor för rehabilitering

FPA ersätter resekostnader som orsakas av rehabilitering. Till ansökan ska kursprogrammet och ett deltagarintyg bifogas. Se kapitel 7.8.

FPA ersätter också resor till anpassningsträningsskurser som ordnas av olika organisationer,

- 1) om man söker sig till kursen med läkarremiss, där läkaren rekommenderar deltagande i kursen,
- 2) om det i kursprogrammet ingår vård, undersökning eller handledning i hur man ger vård, som ges av läkare eller någon annan yrkesutbildad personal inom hälsovården som avses i sjukförsäkringslagen,
- 3) om det till ansökan om reseersättning har bifogats kursprogrammet, ett deltagarintyg där kursarrangören anger på vilken läkares remiss anpassningsträningsskursen grundade sig och en kopia av rehabiliteringsbeslutet.

5 Lättare vardag

God belysning och kontraster underlättar seendet. Har man nedsatt syn behöver man förutom förstörande hjälpmedel också en tydlig omgivning och bra belysning för att kunna utnyttja sin återstående syn. Upp-

fattningen om storleken och formen på utrymmen och om möbleringen bildas utifrån kontraster och färgskillnader som fås fram med bra belysning. Goda belysningsförhållanden gör det möjligt att utnyttja den kvarvarande synen effektivt. Mera information på finska, www.nkl.fi/koti.



Tallrikar, koppar, skärbräden och textilier med färg är utmärkta hjälpmedel.

- En rågbrödsskiva är lätt att urskilja på en vit tallrik
- Häll mjölken i ett mörkt glas, kaffet i en ljus kopp.

5.1 Läs- och skrivhjälp

5.1.1 Synhjälpmedel

Förstoringsbehovet är alltid individuellt. Det finns förstoringsglas för olika ändamål. Exempelvis tv-glasögon kan göra det lättare att se på tv när glasögonen förstorar bilden och texten. Också ljudtextningen, som man får fram genom att ställa in holländska som televisionens första ljudspråk, gör det lättare att se på tv.

En liten kikare är lätt att ha med sig. Den gör det lättare att se till exempel vägskyltar och bussarnas nummertavlor.

Med elektroniskt förstoringsglas kan man reglera förstoringen, men också bakgrundsfärgen och textens färg. Förstorings-effekten är mångdubbel jämfört med vanliga förstoringsglas. I sortimentet finns det både bordsmodeller (läs-tv) och små, lätta portabla modeller.

Bordsmodellen är till hjälp när man skriver för hand eller gör något annat som kräver noggrannhet. Till vissa modeller kan man ansluta en läskamera och då kan man se materialet på en egen skärm förstora till lämplig storlek. Detta underlättar särskilt för skolelever och studerande med synnedsättning.

Det lönar sig att ta reda på om det går att få förstoringsglas avgiftsfritt via centralsjukhuset. Närmare information om anskaffning av hjälpmedel finns i kapitel 6.

5.1.2 Tjänsten Luetus för tidningsläsning på finska

Synskadades förbund erbjuder i samarbete med tidningsförlagen tjänsten Luetus som gör det möjligt att läsa finskspråkiga tidningar på datorn och på mobila apparater. Man kan bli kund i tjänsten om man har en synnedsättning på minst 50 procent. Tjänsten Luetus finns än så länge enbart på finska. Urvalet omfattar tiotals dagstidningar och tidskrifter samt olika guider såsom radio- och tv-program och läkemedelsinformation. Tjänsten ger också tillgång till tusentals e-böcker. De flesta taltidningar är avgiftsfria. Du kan se i Synskadades förbunds publikationsförteckning hur och med

vilka apparater du kan lyssna på olika tidningar. Närmare information om taltidningstjänsterna får du hos Synskadades förbund eller dess distriktsföreningar.

Ansökningsblanketten till tjänsten finns bland annat på webbplatsen www.nkl.fi/luetus. Till ansökan ska bifogas ett läkarintyg över synned-sättningen.

5.1.3 Taltidningar

Du kan lyssna på finlandssvenska eller finska taltidningar med en lättanvänd Daisyspelare. Om du hellre lyssnar på taltidningar med datorn eller mobilapparat finns det flera alternativ för detta. De finlandssvenska taltidningarna är avgiftsbelagda, de flesta finska taltidningarna är avgiftsfria. På FSS webbsida www.fss.fi/sv/om-oss/taltidningar finns information om hur och med vilka apparater du kan lyssna på olika tidningar. Närmare information om taltidningstjänsterna får du av FSS rehabiliteringsrådgivare.

5.1.4 Ljudböcker från Celia

Alla med nedsatt läsförmåga runtom i Finland kan ansluta sig till Celias ljudbokstjänst. Du kan registrera dig hos den avgiftsfria e-tjänsten på kommunens eller stadens bibliotek. Till bokurvalet på Celia hör förutom talböcker också bland annat punktskriftsböcker och taktila böcker för barn med syn- och andra funktionsnedsättningar. Celia producerar också läroböcker för skolelever och studerande med synned-sättning.

5.1.5 Punktskrift

Punktskriften är ett system med upphöjda bokstäver som i grunden är lika överallt i

världen. Punktskriftsfärdighet är nödvändig för blinda och personer med svår synned-sättning, för man kan lära sig rättskrivning bara genom att läsa. Läs- och skrivkun-nighet behöver man också för att kunna göra anteckningar och märka varor.

Punktskrift och upphöjda märkningar i offentliga rum gör det lättare för personer med synned-sättning att röra sig och uträtta ärenden. Ytterligare finner man punktskrift på läkemedelsförpackningar, bland annat läkemedlets namn och styrka.

Man kan studera punktskrift

- 1) på Synskadades förbunds anpassningsträningsskurser i Iris Rehabilitering,
- 2) på FSS punktskriftsskurser som är fördelade på tre svårighetsnivåer,
- 3) individuellt med en separat utsedd handledare; betalningsförbindelser för studier i punktskrift kan sökas hos kommunens handikapptjänster,
- 4) en del distriktsföreningar har studiecirk-lar om punktskrift; närmare information fås hos föreningarna.

FSS och Synskadades förbund ordnar kurser i punktskrift också för seende. Vidare finns det till försäljning ett finskspråkigt materialpaket för självstudier i punktskrift för seende och svagsynta som heter *Pistele menemään*. Paketet kan beställas från Synskadades förbund. Närmare information om punktskriftsverksamheten ger FSS punktskriftsansvariga, tfn 044-712 3024 eller SCFs utbildningsplanerare, tfn 09-396 041.

5.1.6 Lästjänsten fungerar med frivilliga krafter

Synskadades förbunds lästjänst producerar med frivilliga krafter Daisy-inspelningar för

synskadade kunder med sådant material som andra inte producerar. Kunderna kan lämna in material som de behöver för inläsning, såsom artiklar och bruksanvisningar. Man kan bli kund hos lästjänsten när ens synnedsättning är minst 50 procent. Tjänsten är avgiftsfri, bortsett från försändelsekostnaderna för det material som ska läsas in. Inläsningsbeställningar, tfn 09 3960 4681 må–fre kl. 10–14 eller lukupalvelu@nkl.fi.

5.2 Mobilitetshjälp

(Hälsa- och sjukvårdslagen, social- och hälsovårdsministeriets förordning om utlämning av hjälpmedel för medicinsk rehabilitering, handikappservicelagen, förordningen om livsmedelshygienen i anmälda livsmedelslokaler)

Se färdtjänsten för personer med svår funktionsnedsättning kapitel 3.2.1.

5.2.1 Vita käppen som mobilitetshjälpmedel

Synskadade behöver handledning i mobilitetsfärdigheter för att lära sig använda den vita käppen effektivt och för att få mod att röra sig. Med hjälp av den vita käppen kan den synskadade observera höjdskillnader på den valda vägen, såsom trappor eller gropar, och att hitta trottoarens eller vägens gränser.

Käppens vita färg är en signal om synskada. Den vita käppen kan också fungera som stöd eller som promenadkäpp.

Vita käppar är avgiftsfria som hjälpmedel i den medicinska rehabiliteringen. Synskadade får dem antingen på centralsjukhuset eller hos hälsocentralen.

5.2.2 Handledning i mobilitetsfärdigheter

I handledningen får man träning i att använda den vita käppen och eventuella andra mobilitetsfrämjande hjälpmedel. Samtidigt bekantar man sig med omgivningen och lär sig identifiera detaljer som är till hjälp för att känna igen olika rutter. Handledning i mobilitetsfärdigheter ges på anpassningsträningsskolor, läroinrättningar för synskadade och som individuell handledning i hemmiljö.

Handledning i mobilitetsfärdigheter söks hos centralsjukhusets rehabiliteringshandledare för synskadade eller hos kommunens handikappservice. Närmare uppgifter ger centralsjukhusets rehabiliteringshandledare (se kapitel 18), FSS rehabiliteringsrådgivare och Synskadades förbunds mobilitetshandledare.

5.2.3 Navigatorer och mobilappar som mobilitetsstöd

Lokaliseringstekniken hjälper synskadade att röra sig genom att den gör det lättare att hitta objekt och rutter. För att man ska kunna utnyttja lokaliseringstekniken som stöd för mobiliteten krävs det god och självständig rörelsefärdighet. Kartapplikationen som används med smarttelefoner meddelar genom tal var användaren befinner sig samt riktningen och avståndet till destinationen. Applikationen BlindSquare fungerar i iPhone och den ger avståndet och riktningen till objekt i näromgivningen eller till objekt användaren själv har sparat på mobilen. Trekker Breeze är en apparat som har tagits fram för synskadade för navigering och för att gestalta omgivningen.

5.2.4 Ledarhund

En ledarhund är ett medicinskt rehabiliteringshjälpmedel för blinda eller personer

med svår synnedsättning som bekostas av centralsjukhuset. När ledarhunden jobbar bär den sele. För att samarbetet mellan den synskadade och hunden ska lyckas behöver hunden arbetsro. En ledarhund får tas med in i livsmedelsaffärer, kaféer, restauranger och på allmänna tillställningar. Närmare information ger centralsjukhusets rehabiliteringshandledare, se kapitel 18.

5.3 Datorer och telefoner

5.3.1 Datoranpassning för användare med svag syn

För personer med svag syn räcker det ofta med att justera datorskärmens färger och fonter och musinställningarna efter synsituationen. Ibland får man hjälp också av en litet större skärm än standardstorleken. Med skärmstativet kan man också justera avståndet till skärmen, skärmhöjden och skärmens lutningsvinkel så att arbetsställningen fortfarande är bra. Räcker det inte med att justera inställningarna behövs det ett förstorings- eller skärmläsningssprogram till hjälp.

5.3.2 Förstoringssegenskaper och förstoringsprogram i datorer

Förstoringsglaset för Windowsmiljö och förstoringssegenskapen i Appledatorernas operativsystem erbjuder förstoringsfunktioner på grundnivå. Dessutom ingår det i vissa applikationer för datormus också förstoringsfunktioner. Dessa lösningar passar inte alla som har svag syn eller för mera krävande bruk. Mera avancerade förstoringsprogram säljs av hjälpmedelsleverantörerna. En del förstoringsprogram har också talsyntes, dock inte lika omfattande som i skärmläsningssprogram.

5.3.3 Skärmläsningssprogram för datorer och talsyntes

En talsyntes omvandlar texten på skärmen till en maskinröst, dvs. till syntetiskt tal. Skärmläsare är ett program till datorn som tolkar texten på datorrutan och förmedlar den vidare till talsyntesen eller punktdisplayen. Se kapitel 5.3.4.

Skärmläsare kan vid behov upprepa ett tecken eller ett ord när man skriver. Den färdiga texten blir uppläst en rad, en mening eller ett stycke åt gången eller hela texten automatiskt. Det finns både avgiftsfria och avgiftsbelagda talsynteser och skärmläsare på olika språk. Det mest kända avgiftsfria skärmläsningssprogrammet för Windowsmiljö är NVDA, vars version kan laddas ned på adressen www.nvaccess.org. Med NVDA-programmet kommer det också en avgiftsfri eSpeak-talsyntes. Apples Mac OS-miljön innehåller ett VoiceOver-skärmläsningssprogram och en talsyntes.

5.3.4 Tilläggsapparatur för datorer

Med hjälp av en skanner och ett textidentifieringsprogram kan man omvandla tryckt text i elektronisk form. Den skannade texten kan läsas och bearbetas med ett textbehandlingsprogram. Handskriven text går inte att omvandla till talad text.

En punktdisplay är tilläggsutrustning till datorn eller mobila apparater där man i punktskrift kan läsa innehållet på skärmen från displayraden. Punktdisplayen styrs med dess egna tangenter eller via datorns tangentbord. En del punktdisplayer har också ett tangentbord med punktskrift för att producera text.

Med en punktskrivare kan man i punktskrift skriva ut text som skrivits med ett textbehandlingsprogram.

5.3.5 Synnedsättning och mobila apparater

Nya mobiltelefoner och surfplattor, alltså mobila apparater, har i allmänhet pekskärm.

Det gemensamma operativsystemet iOS för mobila Apple-apparater (iPhone, iPad och vissa iPod Touch) har en förstoringsegenskap och ett VoiceOver-skärmläsningssystem med tillhörande maskinröster. Också apparater med operativsystemet Android (bland annat Samsung Galaxys telefoner och surfplattor) har en avgiftsfri förstoringsegenskap, skärmläsningssystemet Talk-Back och maskinröst.

Förstoringsegenskapen inverkar inte på apparatens styrande pekgest, däremot är pekgesterna med skärmläsningssystem litet olika. Ett separat tangentbord gör det lättare att skriva på mobila apparater. Också trådlösa hörlurar ger mera frihet när man använder apparaten. En del punktdisplayer kan anslutas till Apples mobila apparater och till Androidapparater.

Det finns ett flertal avgiftsfria och avgiftsbelagda mobilapplikationer på marknaden som har tagits fram för personer med synnedsättning och som till exempel ger stöd för självständig mobilitet, som omvandlar tryckt text till tal och som spelar upp ljud- och e-böcker.

5.3.6Handledning och stöd för dator- och kommunikationsteknik

Den myndighet som beviljar ett hjälpmedel har också ansvaret för att ordna använd-

ningshandledning, se kapitel 5. FSS adb-handledning riktar sig till FSS medlemmar. Handledningen tillhandahåller individuell handledning i dator- och kommunikationsteknik på SynVillan, på kundens arbetsplats, studieplats eller hemma hos kunden. Synskadades förbunds adb-handledning tillhandahåller samma service på finska.

FSS har i samarbete med distriktsföreningarna informationsstödsterjänster som ger handledning i informations- och kommunikationsteknik i mindre grupper och som individuellt närstöd. Inom distriktens verksamhetsområden ordnas också presentationer av apparatur och tjänster.

Närmare information om användning och anskaffning av informations- och kommunikationsteknik för synskadade får medlemmar i FSS av IT-ansvarspersonen, tfn 050 462 6283. Kontaktuppgifterna till informationsstödsterjänsterna på finska finns på adressen www.nkl.fi/tietotuki.

Kartläggning av adb-hjälpmiddel se kapitel 4.1.

5.3.7 Nummerupplysningen 118

En person med en synnedsättning på minst 50 procent har rätt att använda nummerupplysningen 118 till ett skäligt pris (0,67 €/samtal). Man kan anmäla sig till tjänsten hos Synskadades förbunds organisations-tjänster, tfn 09 3960 4656 (ti-to kl. 9–15) eller via FSS rehabiliteringsrådgivare och ska då uppge sitt namn och det telefonnummer som tjänsten ska användas från. Personer som inte hör till FSS eller Synskadades förbund ska lämna in ett intyg från ögonläkare där nedsättningsgraden anges till SCF:s organisationstjänst.

5.4 Frivillighjälp

Det finns också frivillighjälp att få till exempel för läsning, att utträta ärenden, utemotiv och hobbyn.

Frivillighjälp tillhandahålls av församlingar, föreningar och organisationer, exempelvis av Röda Korset, Marthorna, HelsingforsMission, 4H, Lions och SAMS 4BT. Tillgången varierar ortvis.

Den som vill vara frivillig kan också själv erbjuda sina insatser till frivilligverksamheten. Närmare uppgifter ger distriktsföreningar och församlingarna, kommunernas socialväsen och andra organisationer.

5.5 Kamratstöd

Om en synskadad vill ha något trevligt att göra i vardagen och vill stödja någon annan med funktionsnedsättning finns det många former av kamratstöd som distriktsföreningarna kan erbjuda. Man kan till exempel gå med i styrelsen, ordna program, fungera som kontaktperson eller helt enkelt delta i verksamheten. Mera information får man från föreningen i sitt eget distrikt.

6 Var ska man ansöka om hjälpmedel?

(Lagen och förordningen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner, förordningen om utlämning av hjälpmedel för medicinsk rehabilitering, hälso- och sjukvårdslagen, handikappservicelagen, lagen om rehabilitering som ersätts på basis av lag om olycksfallsförsäkring, lagen

om rehabilitering som ersätts enligt trafikförsäkringslagen, lagen om skada, ådragen i militärtjänst, patientskadelagen, förordning om arbetskraftsservice, lagen om grundläggande utbildning, lagen om grundläggande yrkesutbildning, diskrimineringslagen)

6.1 Anskaffning av hjälpmedel

Den försvagade synförmågan och behovet av hjälpmedel kan föras på tal exempelvis vid centralsjukhusens enhet för synrehabilitering eller med en ögonläkare.

För att ha rätt till hjälpmedelstjänster inom den offentliga hälsovården ska en synskadad ha en synskärpa på det bättre ögat som är svagare än 0,3 efter att synen på bästa möjliga sätt har korrigerats med glasögon eller en diameter mindre än 60 grader på det gemensamma synfältet för bägge ögonen eller ha en synförmåga som av någon annan orsak har försvagats så att invaliditetsgraden är minst 50 procent.

Det lönar sig att ta reda på om man kan få det hjälpmedel man behöver på grund av sin synskada från den offentliga sektorn. Hälsocentralerna eller centralsjukhusen erbjuder till exempel inte storsiffriga eller talande klockor eller andra produkter som man behöver i vardagen, så som trådträddare. Hjälpmedel kan man köpa till exempel i hjälpmedelsaffärer. Aviris betjänar i hela landet www.aviris.fi. Tfn 09 3960 4700.

6.2 Vem beviljar hjälpmedel?

Centralsjukhusen och hälsocentralerna ska se till att det ordnas hjälpmedel för medicinsk rehabilitering till personer med synnedsättning. Det handlar då till exempel om

förstoringsglas, elektroniska förstoringsanordningar, vita käppen, informationstekniska hjälpmedel, diktafoner och ledarhundar.

FPA ersätter nödvändiga dyra och krävande hjälpmedel som man behöver i sitt arbete eller sina yrkesstudier, såsom elektroniska förstoringsanordningar och informationstekniska hjälpmedel. Behovet av hjälpmedel utreds i allmänhet vid en hjälpmedelskartläggning hos Förbundet Finlands Svenska Synskadade (se kapitel 4.1) eller Synskadades förbund.

Kommunens socialväsande kan ersätta eller låna ut sådana redskap, maskiner och anordningar som inte hör till den medicinska rehabiliteringen och som den synskadade behöver för att klara sina dagliga sysslor. Man kan få ersättning för hjälpmedel som man behöver för att kunna röra sig, kommunicera och klara de personliga rutinerna hemma eller under fritiden. Ersättningen är vanligtvis hälften av hjälpmedlets anskaffningspris. Se punkt 3.3.2.

Arbets- och näringsbyrån kan bevilja arbetsgivare stöd för att omorganisera arbetsförhållandena för en person med funktionsnedsättning. Det kan till exempel gälla anskaffning av arbetsmaskiner eller ändringsarbeten på arbetsplatsen. När det gäller hjälpmedelsfrågor kan arbetstagaren kontakta företagshälsovården.

Undervisningsväsendet - Enligt lagen om grundläggande utbildning har synskadade och andra elever i behov av särskilt stöd rätt att avgiftsfritt få sådana specialhjälpmedel som de behöver för att kunna delta i undervisningen. Skolan är skyldig att ordna de hjälpmedel som behövs i skolan och klassen. Det gäller till exempel högre pulpeter, högre arbetsbord, extra belysning, vridbara stolar

och punktskriftsmaskiner. I frågor som gäller hjälpmedel ger rehabiliteringshandledarna vid centralsjukhusen mera information och också de ledande lärarna vid undervisnings- och handledningscentret Valteri Onerva.

Försäkringsbolagen ersätter hjälpmedel som är nödvändiga på grund av en synskada som orsakats av en arbetsolycka, yrkesjukdom eller trafikskada. Statskontoret ersätter sådana hjälpmedel för krigsinvalidier och veteraner som de behöver till följd av en olycka eller skada som uppkommit under militärtjänst. Patientförsäkringscentralen ersätter sådana hjälpmedel som behövs till följd av en personskada i samband med hälso- och sjukvård.

Synskadades förbund lånar ut Daisyspelare som behövs för att lyssna på taltidningar.

Publikationer om hjälpmedelstjänster

- Enhetliga grunder för icke-brådskande vård – Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2010:32. I publikationen fastställs grunderna för synskadades hjälpmedelstjänster inom den offentliga hälsovården.
- Kvalitetsrekommendationen för hjälpmedel. Social- och hälsovårdsministeriets anvisningar 2003:7.
- Anvisningar för hälsovårdens hjälpmedelstjänster www.thl.fi/sv/web/thlfi-sv.

Får man avslag på en hjälpmedelsansökan inom den offentliga hälsovården kan man be att få beslutet skriftligt. Då kan avslagets riktighet utredas som ett förvaltningsstvemål hos förvaltningsdomstolen.

7 Ekonomiska stöd

7.1 Handikappbidrag för barn

(Lag om handikappförmåner 570/2007)

FPA kan bevilja handikappbidrag för barn under 16 år som på grund av långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning behöver sådan vård, omvårdnad och rehabilitering i minst sex månader som innebär större belastning och bundenhet än vad som är vanligt jämfört med friska barn i samma ålder. Bidraget beviljas inte enbart på basis av kostnader.

Bidraget kan beviljas för viss tid eller tills barnet fyller 16 år. FPA avgör ärendet enligt hur mycket belastning och bundenhet vården, omvårdnaden och rehabiliteringen av barnet innebär för familjen utöver det normala. Särskilda kostnader kan höja bidraget med grundbelopp till ett bidrag med ett förhöjt belopp. (Se kapitel 7.4).

Stödbeloppen för år 2017

- Bidraget med grundbelopp 92,14 €/mån beviljas om vården och rehabiliteringen av barnet medför belastning och bundenhet minst varje vecka.
- Bidraget med förhöjt belopp 215 €/mån beviljas om vården och rehabiliteringen av barnet är krävande eller upptar avsevärd varje dag.
- Bidraget med högsta belopp 416,91 €/mån beviljas om vården och rehabiliteringen av barnet är så krävande att den belastar och binder familjen dygnet runt.

Barn med svår synhjälpsskada och dövblinda barn samt blinda barn under fyra år har rätt till bidraget med högsta belopp. Handikappbidraget för personer under 16 år söks

hos FPA. Till ansökan bifogas ett C-läkarutlåtande. När man ansöker om en förhöjning av bidraget ska ett nytt läkarintyg bifogas till ansökan eller någon annan utredning av vilken grunderna för ansökan om förhöjning framgår. Handikappbidraget är inte beroende av föräldrarnas eller barnets inkomster eller förmögenhet. Om barnet för samma sjukdom eller funktionsnedsättning får vårdbidrag eller mentillägg enligt olycksfalls- eller trafikförsäkringssystemet eller motsvarande förmån från ett annat land dras dessa summor av från handikappbidragets belopp. Andra förmåner och bidrag är inget hinder för att beviljas handikappbidrag. Bidraget kan betalas ut också för barn i institutionsvård. Handikappbidraget är skattefri inkomst.

7.2 Handikappbidrag för vuxna

(Lag om handikappförmåner)

Syftet med handikappbidraget för personer över 16 år är att stödja deras förmåga att klara av sitt dagliga liv, arbete och studier. Handikappbidraget är avsett som ekonomiskt stöd när sjukdom eller funktionsnedsättning medför olägenhet, hjälpbehov eller behov av handledning och tillsyn. Särskilda kostnader kan innebära förhöjt belopp (se kapitel 7.4).

För att handikappbidrag ska beviljas förutsätts att den sökandes funktionsförmåga är nedsatt i minst ett års tid. Funktionsförmågan anses vara nedsatt om personen på grund av sin sjukdom eller skada har svårt att ta hand om sig själv, utföra nödvändigt hushållsarbete eller klara av att arbeta eller studera. Dessutom förutsätts det att den sökandes sjukdom, skada eller funktionsnedsättning orsakar olägenheter, behov av hjälp, handledning eller tillsyn.

Du kan inte få handikappbidrag om du har:

- full sjukpension/invalidpension enligt folkpensionslagen respektive arbetspensionslagarna, rehabiliteringsstöd, individuell förtidspension, ålderspension eller förtida ålderspension
- garantipension
- rehabiliteringsstöd eller motsvarande förmån från utlandet
- fortlöpande olycksfallspension, livränta eller invalidpension på grundval av full arbetsoförmåga enligt den lagstadgade olycksfallsförsäkringen, trafikförsäkringslagstiftningen eller lagen om skada, ådragen i militärtjänst.
- sådan ersättning för inkomstbortfall som betalas när det gått ett år sedan trafikskadan uppkom.

Handikappbidrag kan beviljas retroaktivt för högst 6 månader. Bidraget kan också beviljas personer i institutionsvård. Det betalas i allmänhet ut endast till personer som omfattas av den sociala tryggheten i Finland. Personer som flyttat till Finland från utlandet kan i regel beviljas handikappbidrag först efter att ha bott tre år i Finland. Att en person faktiskt är bosatt i Finland jämföras med att personen omfattas av den sociala tryggheten i Finland eller bor i ett EU- eller EES-land eller i Schweiz.

Stödbeloppen för år 2017

- Bidraget med grundbelopp 92,14 €/mån beviljas om sjukdomen eller funktionsnedsättningen orsakar väsentlig olägenhet. Behov av hjälp enbart i hushållsyrsslor och för utträttande av ärenden berättigar inte till bidrag.
- Bidraget med förhöjt belopp 215 €/mån beviljas om sjukdomen eller funktionsnedsättningen orsakar betydande olä-

genhet eller regelbundet varje vecka ett behov av hjälp i de personliga rutinerna, handledning och tillsyn av en annan person. Behov av hjälp enbart i hushållsyrsslor och för utträttande av ärenden berättigar inte till bidrag.

- Bidraget med högsta belopp 416,91 €/mån beviljas personer med svår funktionsnedsättning som behöver mycket handledning och tillsyn eller dagligen mycket hjälp i de personliga rutinerna.

På ansökningsblanketten gäller det att så noggrant som möjligt ange behovet av hjälp och de särskilda kostnaderna. Som särskilda kostnader räknas till exempel sjukvårds- och läkemedelskostnader och kostnader för hemtjänst eller hemsjukvård (se kapitel 7.4). Tilläggsinformation om synskadades särskilda kostnader och hjälpbehov och hur dessa påvisas ger FSS rehabiliteringsrådgivare (se kapitel 16, kontaktuppgifter).

Blinda har alltid rätt till handikappbidraget för personer över 16 år med högsta belopp. Som blind betraktas en person som saknar ledsyn och som på grund av synnedsättningen bara kan röra sig i en bekant miljö. Ledsyn saknas i regel då synförmågan är 0,04 eller mindre eller om synfältet har krympt till mindre än 10 grader åt alla håll, eller i motsvarande situationer.

Den som har lämnat sin egentliga invalidpension vilande kan utöver lönen beviljas ett handikappbidrag enligt det högsta beloppet, om personen innan pensionen lämnades vilande fick vårdbidrag för pensionstagare. Denna rättighet gäller inte blinda som får sjukpension från FPA enligt 12 § 4 mom. i folkpensionslagen erhåller FPA:s invalidpension. Utöver handikappbidraget enligt det högsta beloppet som betalas under den tid

pensionen är vilande kan inte andra handikappbidrag eller vårdbidrag för pensionstagare betalas ut (se kapitel 8).

7.3 Vårdbidrag för pensionstagare (Lag om handikappförmåner)

Med hjälp av vårdbidraget stöder FPA pensionstagare med långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning för att de ska klara sig i vardagen och upprätthålla sin funktionsförmåga och för deras rehabilitering och vård. Vårdbidraget ersätter också delvis särskilda kostnader till följd av sjukdomen eller funktionsnedsättningen. Bidraget påverkas inte av pensionstagarens eller familjens inkomster eller egendom. Vårdbidrag kan också beviljas pensionstagare i institutionsvård. Vårdbidraget är skattefritt inkomst.

Vårdbidrag för pensionstagare kan beviljas personer över 16 år som får:

- sjuk- respektive invalidpension eller rehabiliteringsstöd som folkpension eller arbetspension
- ålderspension eller förtida ålderspension som folkpension eller arbetspension
- fortlöpande olycksfallspension eller ersättning på grundval av full arbetsförmåga enligt den lagstadgade olycksfallsförsäkringen, trafikförsäkringslagstiftningen, lagen om skada, ådragen i militärtjänst och lagen om olycksfall i militärtjänst
- garantipension (se kapitel 8.6) eller
- motsvarande förmåner från utlandet.

Vårdbidrag beviljas inte sökande som får delinvalidpension eller deltidspension, men då kan man vara berättigad till handikappbidrag för personer över 16 år.

Vårdbidrag kan beviljas pensionstagare som på grund av sjukdom eller funktionsnedsätt-

ning har nedsatt funktionsförmåga i minst ett års tid och som därför behöver hjälp, handledning och tillsyn. Behov av hjälp enbart i hushållssysslor och för uträttande av ärenden berättigar inte till bidrag. Med nedsatt funktionsförmåga avses inte detsamma som nedsatt arbetsförmåga. Särskilda kostnader kan höja bidraget med grundbelopp till ett bidrag med ett förhöjt belopp (se kapitel 7.4.)

Nedsättningen i funktionsförmågan och behovet av hjälp bedöms med avseende på:

- personliga rutiner
- hushållsarbete
- uträttande av ärenden utanför hemmet
- kommunikation
- sociala färdigheter
- kognitiva funktioner.

Det kan anses finnas ett behov av hjälp,

- när en person är tvungen att klara sig utan hjälp, antingen med hjälpmedel eller med egen uthållighet
- när rutinerna är mera tidskrävande än vanligt
- när rutinerna medför säkerhetsrisker.

Vårdbidraget kan i allmänhet beviljas retroaktivt för högst 6 månader. Vårdbidraget måste alltid ansökas separat när handikappbidraget upphör.

Stödbeloppen för år 2017

- Bidraget med grundbelopp 61,71 €/mån förutsätter att man behöver hjälp eller handledning och tillsyn minst varje vecka när det gäller aktiviteter i det dagliga livet. Enbart hjälpbehov i hushållssysslor och för uträttande av ärenden berättigar inte till vårdbidrag.
- Bidraget med förhöjt belopp 153,63 €/mån förutsätter att man dagligen behö-

ver tidskrävande hjälp med ett flertal aktiviteter i det dagliga livet eller regelbundet och i betydande utsträckning behöver handledning och tillsyn.

- Bidraget med högsta belopp 324,85 €/mån förutsätter att man har ett kontinuerligt behov av vård och tillsyn.

På ansökningsblanketten gäller det att så noggrant som möjligt ange behovet av hjälp och de särskilda kostnaderna. Tilläggsinformation om synskadades särskilda kostnader och hjälpbehov samt hur dessa påvisas ger FSS rehabiliteringsrådgivare (se kapitel 16, kontaktuppgifter).

Blinda är alltid berättigade till vårdbidraget för pensionstagare åtminstone till grundbelopp. Se kapitel 7.2 för definition av blindhet.

Till ansökan om vårdbidrag ska ett C-läkarutlåtande bifogas som är högst ett halvt år gammalt. Också ett B-läkarintyg kan räcka, om där ingår tillräckliga uppgifter för att avgöra ärendet.

7.4 Kostnadsrelaterad förhöjning av bidraget med grundbelopp

När förutsättningarna för bidrag med grundbelopp uppfylls och de särskilda kostnaderna kan bedömas stiga till minst det förhöjda beloppet för bidraget, kan bidraget beviljas till förhöjt belopp. Det är bra att vara beredd på att kunna verifiera de särskilda kostnaderna genom att föra bok och spara kvitton för alla utgifter som orsakas av synnedläggningen och långvarig sjukdom.

Som särskilda kostnader beaktas sådana behövliga, extra och fortlöpande kostnader som nedsatt funktionsförmåga orsakad av

sjukdom eller skada medför, till den del personen själv svarar för kostnaderna.

Som särskilda kostnader kan beaktas kostnader för

- 1) hemvård, stödservice och hemsjukvård
- 2) vård och omsorg som uppkommer i samband med serviceboende eller stödboende
- 3) institutionsvård eller sjukhusvård (inte avgifterna för långvarig institutionsvård)
- 4) behandling som ges eller ordinerats av läkare eller tandläkare
- 5) rehabilitering ordinerad av läkare
- 6) resor i samband med behandling och rehabilitering som hänför sig till punkterna 4 och 5
- 7) läkemedel, kliniska näringspreparat och baskrämer som ordinerats för behandling av sjukdom.

7.5 Sjukdagpenning ersätter inkomstbortfall

(Sjukförsäkringslagen)

Sjukdagpenningen ersätter inkomstbortfall vid arbetsoförmåga som varar mindre än ett år. FPA kan börja betala ut sjukdagpenning om arbetsoförmågan har pågått utan avbrott under självrisktiden som vanligen är tio vardagar. Om man får lön under sjukledigheten betalar FPA dagpenningen till arbetsgivaren.

Till ansökan ska bifogas ett läkarutlåtande. Sjukdagpenningens belopp beräknas vanligen enligt arbetsinkomsterna i beskattningen. Även den som inte har arbetsinkomster kan få sjukdagpenning. Du kan räkna ut sjukdagpenningens belopp på nätet www.fpa.fi/berakningar.

När sjukdagpenning har betalats ut för 90 vardagar krävs det ett utlåtande om arbets-

förmågan från företagsläkaren. Utlåtandet ska man själv lämna in till FPA. I allmänhet betalas sjukdagpenning i högst 300 vardagar (ungefär ett år). Efter det kan den sökande ha rätt till invalidpension.

Syftet med partiell sjukdagpenning är att stödja en person som inte är arbetsför att stanna kvar i eller återgå till arbetslivet. Det är ett frivilligt arrangemang mellan arbetstagaren och arbetsgivaren att arbetstagaren återvänder till ett deltidsarbete. Arbetstiden måste minska med 40–60 % jämfört med tidigare och en företagares arbetsmängd med 40–60 %. Den partiella sjukdagpenningens belopp utgör hälften av sjukdagpenningen. Tilläggsinformation www.fpa.fi.

7.6 Specialvårdspenning på grund av deltagande i barns sjukhusvård

Specialvårdspenning kan sökas hos FPA för den tid man deltar i sjukhusvård eller anknytande hemvård av sitt barn under 16 år. För att man ska få specialvårdspenning krävs det ett D-utlåtande av den läkare som behandlar barnet om hur svår sjukdomen är och om det är nödvändigt att en förälder deltar i vården. Specialvårdspenningen är avsedd att ersätta ett inkomstbortfall till följd av att en förälder är förhindrad på heltid att utföra sitt arbete på grund av deltagande i vården av barnet och inte har arbetsinkomster för denna tid.

7.7 Ersättningar för läkemedelskostnader

(Sjukförsäkringslagen, lagen om elektroniska recept)

FPA kan ersätta kostnader för läkemedel som en läkare, tandläkare eller sjuksköterska har förskrivit för behandling av sjukdo-

men. För att få ersättning från FPA krävs det att läkemedlet tas enligt doseringsanvisningarna. Läkemedel ersätts för högst tre månader åt gången. Närmare information om läkemedelsersättningar, www.fpa.fi/lakemedel.

I allmänhet får man ersättningen redan på apoteket när apoteket har kontrollerat ens rätt till ersättning från FPA:s tjänst för direktersättningsuppgifter. Det finns också sådana läkemedel på marknaden som inte berättigar till ersättning. Information om pris och ersättning för läkemedel och om sinsemellan utbytbara preparat finns på FPA:s tjänst Sök läkemedel www.fpa.fi/soktjanst-for-lakemedel.

För läkemedel som ersätts av FPA får man ersättningen enligt sjukförsäkringslagen när de sammanlagda läkemedelskostnaderna har överskridit initialsjälvriskens på 50 euro per kalenderår. Initialsjälvriskens kan uppfyllas redan av ett enda läkemedelsköp eller av flera olika läkemedelsköp.

När initialsjälvriskens har uppfyllts beräknas läkemedelsersättningen i procent av läkemedlets pris eller av det referenspris som fastställts för läkemedlet. Ersättningskategorierna är

- grundersättning på 40 % av läkemedlets pris (de flesta läkemedel hör till denna grupp)
- lägre specialersättning på 65 % av läkemedlets pris
- högre specialersättning på 100 % med en självriskandel på 4,50 euro per läkemedel.

Rätt till specialersättning eller begränsad ersättning för ett läkemedel eller rätt till ersättning för ett kliniskt näringspreparat

ska sökas hos FPA med ett B-läkarutlåtande. Rätt till ersättning kan beviljas om de medicinska villkoren uppfylls. Den sökande får då ett nytt FPA-kort med anteckning om ersättningsrätten och en eventuell tidsbegränsning. Specialersättning kan betalas för läkemedel som köps efter att B-läkarintyget har kommit in till FPA.

Kostnaderna för receptbelagda läkemedel har en årssjälvrisk, ett så kallat takbelopp, som år 2017 är 605,13 euro. När årssjälvriskens har uppfyllts betalar patienten 2,50 euro per läkemedel. Läkemedelsinköpen har en initialsjälvrisk på 50 euro. Detta gäller inte personer under 18 år. Läkemedel som sjukförsäkringen inte ersätter ingår inte i takbeloppet.

FPA följer inköpen av läkemedel på basis av uppgifter från apoteken. FPA informerar kunden när självriskens har uppfyllts.

Ett elektroniskt recept är en läkemedelsordination som en läkare skriver och undertecknar elektroniskt och sparar i en riksomfattande databas, ett receptcenter. På basis av uppgifterna i receptcentret kan vilket apotek som helst ge ut läkemedel. En myndig person kan läsa sina egna uppgifter i receptcentret på www.kanta.fi/sv/. Man loggar in till tjänsten med sina personliga nätbankskoder, med ett ID-chipkort eller med ett mobilcertifikat.

7.8 Självriskens för resor inom hälsovården (Sjukförsäkringslagen)

Självriskens för resor till sjukvård eller rehabilitering år 2017 är 25 euro för en enkelresa. Den årliga självriskens för resor (det så kallade takbeloppet) är 300 euro. FPA följer den

årliga självriskens. Även nödvändiga resekostnader som är lägre än självriskens ackumulerar summan för det årliga takbeloppet, så det lönar sig att söka ersättning för alla resekostnader. Resekostnaderna kan vara patientens egna, en ledsagares eller familjemedlems. Familjemedlemmarnas resekostnader ska ha samband med patientens vård.

FPA kan ersätta resor inom den offentliga eller privata hälsovården, om kostnaderna för en enkelresa överstiger självriskens. Även resor för rehabilitering ersätts, om rehabiliteringen baserar sig på ett beslut om rehabilitering av FPA eller den offentliga hälsovården.

FPA betalar vanligen ersättning enligt förmånligaste färd sättet till närmaste läkare, undersöknings- eller vårdställe. Som närmaste vårdställe räknas vanligen huvudhälsocentralen på hem- eller vistelseorten eller närmaste universitetssjukhus. Om patienten i samband med ett läkarbesök också ska till apoteket, kan FPA ersätta de extra kostnaderna till närmaste apotek. En separat resa till apoteket enbart för att inhandla läkemedel ersätts dock inte.

För resor under 100 km med kollektivtrafik eller egen bil till en vårdenhet inom den offentliga hälsovården behöver vanligtvis inte kvitton eller någon utredning över behovet att använda egen bil bifogas. För resor över 100 km med taxi, egen bil eller med något annat särskilt färdmedel ska vårdinrättningens personal ge ett intyg över det särskilda behovet. För bruket av särskilda färdmedel kan hälsovården skriva ut ett intyg för en viss tid eller tills vidare. Intyget gäller för alla resor till enheter inom den offentliga hälsovården. Ersättningen för kostnader för bruket av egen bil är 0,20 €/km.

Taxi ska beställas från förmedlingscentret. En kund som har rätt att använda taxi som ersätts av FPA ska beställa taxin från det egna sjukvårdsdistriktets beställningsnummer ww.fpa.fi/sa-har-bestaller-du-taxi. Du får reseersättningen redan i taxin och självriskens är 25 euro. Beställs resan inte från sjukvårdsdistriktets beställningsnummer måste man betala hela priset själv och söka ersättning från FPA i efterhand. Dessutom är självriskens i det fallet dubbel, 50 euro per resa, och räknas inte in i den årliga självriskandelen.

Hälsovårdsintyg för resa med taxi:

För resa med taxi ska man ha intyg SV 67 från hälsovården, intyget för reseersättning. Resan kombineras inte med andra kunders resor om hälsovårdsmyndigheten har antecknat rätt till privat taxi.

Rätt att anlita en bekant taxichaufför har:

- barn under 16 år som reser ensamma (ingen samåkning med andra kunder)
- svårt sjuka barn (ingen samåkning med andra kunder)
- för andra bedöms rätten från fall till fall. För att få reda på om du kan anlita en bekant taxi, ring FPA:s servicenummer 020 692 204.

Skjutsen kan kombineras med andra kunders resor om hälsovården inte har beviljat rätt till privat taxi.

7.9 Takbeloppet inom hälsovården

(Lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården)

Det finns ett årligt takbelopp på 691 euro per kalenderår för avgifter inom den offentliga hälsovården. Takbeloppet är personligt,

men avgifter som tas ut för familjemedlemmar under 18 år kan slås ihop med den ena vårdnadshavarens kostnader. Efter att det årliga takbeloppet har uppnåtts är tjänsterna inom den öppna vården i allmänhet avgiftsfria till årets slut.

I takbeloppet beaktas avgifter för

- läkarbesök vid hälsocentralen
- fysioterapi
- serievård
- besök på sjukhusets poliklinik
- dagkirurgisk vård
- kortvarig institutionsvård inom såväl social- som hälsovården
- natt- och dagvård och
- rehabiliteringsvård.

I takbeloppet inräknas inte avgifter för tandvård, sjuktransport, läkarintyg, laboratorieundersökningar och bilddiagnostisk (exempelvis röntgen, ultraljud och magnetröntgen) på remiss av privatläkares och inte heller inkomstbundna avgifter.

Man måste själv följa takbeloppet. För detta ändamål finns det uppföljningskort som fås på hälsocentralen eller sjukhuset. Originalkvitton ska emellertid sparas, eftersom de måste kunna visas upp vid behov för att få ett intyg över takbeloppet har uppnåtts. Intyget ges av hälsocentralen eller någon annan enhet inom den offentliga hälsovården.

Märk att förbrukningsartiklar och hjälpmedel för långvarigt behov som den behandlande läkaren har ordinerat ska överlåtas avgiftsfritt av hälsocentralen till dem som behöver sådana. Sådana förbrukningsartiklar och hjälpmedel är till exempel artiklar för diabetiker (blodsockerremсор, testremсор för urinundersökning, insulinsprutor osv.),

för stomipatienter, för vård av ben- och ligg-sår samt blöjor, katetrar och urininsamlare.

7.10 Beskattningen

(Inkomstskattelagen)

7.10.1 Avdrag för nedsatt skattebetalningsförmåga

Har skattebetalningsförmågan blivit väsentligt nedsatt, med beaktande av den skatteskyldiges och familjens disponibla inkomster och förmögenhet, av någon särskild orsak, såsom försörjningsplikt, arbetslöshet eller sjukdom, kan man kräva avdrag på grund av nedsatt skattebetalningsförmåga. Personens eller familjens helhetssituation inverkar på avdraget.

Nedsatt skattebetalningsförmåga enbart på grund av sjukdom kan utgöra grund för avdrag om den skatteskyldiges och familjemedlemmarnas sammanlagda sjukdomskostnader under skatteåret uppgår till minst 700 euro. Dessutom ska sjukdomskostnaderna uppgå till minst 10 procent av det sammanlagda beloppet för den skattskyldiges kapital- och förvärvsinkomster. Avdragets belopp är avhängigt av utgifterna för sjukdomen och summan av de sammanlagda inkomsterna. Avdragets belopp är högst 1 400 euro.

Mera information ger Skatteförvaltningen och www.skatt.fi.

7.10.2 Invalidavdrag

Invalidavdrag beviljas en skatteskyldig som har en bestående skada eller sjukdom med en invaliditetsgrad på minst 30 %. För att få invalidavdrag ska man bifoga ett B-läkarintyg till skattedeklarationen där invaliditets-

graden, invaliditetens begynnelsepunkt och varaktighet ska framgå. I fortsättningen gör skatteförvaltningen avdraget automatiskt. Om invaliditetsgraden förändras, ska ett nytt läkarintyg skickas till Skatteförvaltningen. Invalidavdraget kan sökas retroaktivt för fem år.

Invaliditetsgraden hos personer som får full invalidpension anses vara 100 % och hos personer som får delinvalidpension 50 %, om den inte med läkarintyg intygas vara högre. Rätten till invalidavdrag består även efter att invalidpensionen har övergått i ålderspension.

I statsbeskattningen är det fulla invalidavdraget 115 euro. Summan dras av från inkomstskatten till staten och fås alltså också på pensionsinkomster. I kommunalbeskattningen är det fulla invalidavdraget 440 euro av förvärvsinkomsterna. Närmare information ger Skatteförvaltningen och www.skatt.fi.

7.10.3 Hushållsavdrag

Den som köper tjänster till hemmet eller sin fritidsbostad får dra av en del av kostnaderna i beskattningen. Avdrag beviljas för sedvanligt hushålls-, omsorgs- eller vårdarbete, underhåll och ombyggnad samt för installations- och rådgivningstjänster som hänförs till informationsteknik. Dessutom kan man få avdrag för hushålls-, omsorgs- eller vårdarbete i en privat servicebostad, förutsatt att arbetet utförs av en privat tjänsteleverantör i privata utrymmen. Avdraget beviljas även för arbete i den skattskyldiges föräldrars eller makens föräldrars hem eller fritidsbostad. Avdraget beviljas samma år som arbetsersättningen eller lönen och lönebikostnaderna har betalats.

Som hushållsavdrag kan 2017 dras av 20 % av den lön inklusive lönebikostnader eller 50 % av den arbetsersättning som man har betalat en företagare eller ett företag som hör till förskottsuppbördsregistret. Hushållsavdrag beviljas enbart för arbetets andel, inte för material. Hushållsavdragets maximibelopp 2017 är 2400 euro om året per skattskyldig. Makar kan få hushållsavdrag på sammanlagt 4800 euro. I avdraget ingår en självrisk på 100 euro per skattskyldig.

Hushållsavdrag beviljas inte om det företag som utför arbetet inte hör till förskottsuppbördsregistret eller om man för arbetet har fått en servicesedel, stöd för närståendevård eller understöd för reparationer i bostaden. Avdraget beviljas inte heller om arbetsersättningen betalas till andra än privatpersoner eller företag. Ersättning som betalas för sedvanligt hushålls-, omsorgs- eller vårdarbete till ett allmännyttigt samfund berättigar dock till avdrag.

Det lönar sig alltid att på förhand ta reda på om ett arbete man låtit utföra berättigar till hushållsavdrag. Närmare information ger Skatteförvaltningen eller www.skatt.fi.

7.10.4 Momsfria socialtjänster

En privat serviceproducent får sälja socialtjänster utan mervärdesskatt, om verksamheten övervakas av socialmyndigheterna och tjänsten säljs till en person i behov av socialvård med nedsatt funktionsförmåga. Serviceproducenten och klienten ska utarbeta en serviceplan eller någon motsvarande plan. När klienten köper tjänsten direkt av en privat serviceproducent ansvarar serviceproducenten för att villkoren för momsfrihet uppfylls. Närmare uppgifter ger skattebyråerna.

7.10.5 Kostnader för ledarhund får dras av som kostnader för inkomstens förvärvande

Den som har ledarhund och som behöver den för att klara sig i sitt arbete har möjlighet att som kostnader för inkomstens förvärvande ansöka om skillnaden mellan kostnadsersättning för krigsblinda och kostnadsersättning beviljad av ledarhundsskolan. Avdrag kan sökas endast från löneinkomst. Arbetet och löneinkomstens förvärvande måste förutsätta rörlighet. Från Statskontoret får du uppgifter om den gängse kostnadsersättningen för krigsblinda.

7.11 Allmänt bostadsbidrag (Lagen om allmänt bostadsbidrag)

Hushåll med låga inkomster kan få allmänt bostadsbidrag från FPA för att minska boendeutgifterna. Ett hushåll består av de personer som bor i samma bostad. Bostadsbidraget beviljas hushållet gemensamt. Egendom inverkar inte på det allmänna bostadsbidraget, däremot beaktas kapitalinkomster. Stöd för närståendevård och minderåriga barns inkomster inverkar inte på bostadsbidraget, utom då barnet är den som söker bidrag antingen ensam eller med sin make.

Det allmänna bostadsbidraget uppgår till 80 procent av skillnaden mellan de godtagbara boendeutgifterna och bassjälvriskandelen. I lagen finns bestämmelser om högsta godtagbara boendeutgifter. På de maximala boendeutgifterna inverkar hushållets storlek och i vilken kommun bostaden är belägen. Om en person med funktionsnedsättning behöver utrymmeskrävande hjälpmedel eller en assistent kan FPA godkänna högsta

boendekostnader enligt hushållets storlek utökat med en person.

Det allmänna bostadsbidraget söks hos FPA. Bidragsbeloppet kan beräknas med en formel som finns på www.fpa.fi/allmant-bostadsbidrag_belopp-och-beskattning.

Bostadsbidraget justeras en gång om året, och däremellan på grund av förändrade förhållanden i hushållet, om till exempel inkomsterna minskar med 200 euro i månaden eller stiger med 400 euro i månaden eller mera. Bidragstagaren ska själv anmäla ändrade förhållanden.

7.12 Bostadsbidrag för pensionstagare (Lagen om bostadsbidrag för pensionstagare)

Bostadsbidrag för pensionstagare betalas ut av FPA till pensionärer med små inkomster. Alla pensionärer, till exempel deltidspensionärer, har dock inte rätt till bostadsbidrag för pensionstagare. De kan i så fall ansöka om allmänt bostadsbidrag.

Bostadsbidraget för pensionstagare är 85 procent av de boendeutgifter som ska beaktas, minskade med bassjälvriskandelen och den tilläggssjälvriskandel som fastställs enligt inkomsterna. Bostadsbidragets belopp beror förutom på boendekostnaderna på den sökandes familjeförhållanden samt inkomster och förmögenhet.

Bostad i eget bruk betraktas inte som egenhet. Bostadsbidraget för pensionstagare är skattefritt och kan utbetalas retroaktivt för högst ett halvt år. Bostadsbidrag kan också betalas ut till personer i offentlig institutionsvård i högst nio månader, om boendekostnaderna kvarstår.

Bostadsbidraget omprövas alltid när det sker någon förändring i omständigheterna eller minst vartannat år. Bidragstagaren är själv skyldig att anmäla ändringar i omständigheterna till FPA.

7.13 Utkomststöd söks hos FPA (Lagen om utkomststöd)

En person, vars inkomster eller tillgångar inte räcker till de nödvändiga utgifterna i det dagliga livet, kan vara berättigad till utkomststöd som beviljas av kommunen. Utkomststödet är en förmån som i sista hand betalas ut för att trygga utkomsten och är avsedd att vara tillfällig tills de förmåner personen ifråga i första hand har rätt till betalas ut. Det grundläggande utkomststödet ska sökas hos FPA. Kompletterande utkomststöd söks hos socialväsendet i den egna kommunen.

Utkomststödet belopp beräknas utgående från skillnaden mellan godtagbara utgifter och inkomsterna. För godtagbara utgifter finns det en grunddel som för en ensamboende är 487,89 euro per månad. Grunddelen ska täcka till exempel utgifter för kost och kläder, telefonanvändning samt hobby och rekreativ verksamhet. Utöver de utgifter som täcks med grunddelen beaktas boendeutgifter såsom hyra eller vederlag, vattenavgifter, elräkning och hemförsäkringspremier samt större hälso- och sjukvårdsutgifter.

Till det kompletterande utkomststödet räknas boendeutgifter som inte ingår i det grundläggande utkomststödet och utgifter på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden som ansetts behövliga för tryggnad av försörjningen eller främjande av förmågan att klara sig

på egen hand. Ytterligare beviljar kommunerna på grunder som de själva beslutar ett förebyggande utkomststöd.

7.14 Ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning samt social kreditgivning

(Lagen om social kreditgivning, lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning)

Den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen är en lagstadgad, för kunderna avgiftsfri tjänst. Rådgivningen ordnas primärt av kommunerna. Närmare information fås från den egna kommunen och från konkurrens- och konsumentverket www.kkv.fi/sv/.

Kommunerna kan när de så önskar bevilja sociala krediter som ett element i socialvården. Sociala krediter är avsedda för låginkomsttagare och mindre bemedlade personer som inte kan få kredit på rimliga villkor, men som har förmåga att klara av återbetalningen av krediten.

8 Pensionskyddet

(Folkpensionslagen, arbetspensionslagarna)

8.1 Kort om pensionerna

Det lagstadgade pensionssystemet består av arbetspension och de pensioner som FPA betalar (folkpension och garantipension). Arbetspensionen tjänas in genom arbete. Folkpensionen kompletterar utkomsten när den intjänade arbetspensionen är liten. Garantipensionen säkerställer en minimipension för personer som bor i Finland. Arbets-

pensionsreformen 2017 inverkar inte på de pensioner som redan betalas ut eller på den pension som tjänats in före 2017.

Arbetspensionssystemet omfattar följande pensioner:

- Ålderspensionen är en förmån som gör det möjligt för äldre att lämna arbetslivet.
- Partiell förtida ålderspension är möjlig vid 61 års ålder eller senare. Den ersätter den tidigare deltidspensionen.
- Invalidpensionen ersätter förlust av förvärvsinkomster på grund av långvarig arbetsförmåga.
- Rehabiliteringsstödet är en tidsbegränsad invalidpension.
- Arbetslivspension kan sökas vid 63 års ålder när man har arbetat i minst 38 år i uppgifter som medför slitage och belastning och arbetsförmågan är nedsatt.
- Familjepension betalas till efterlevande makar och minderåriga barn.
- Det lagstadgade obligatoriska pensionskyddet kan man själv komplettera med kompletterande pensionskydd.

Arbetspensionsanstalterna informerar närmare om arbetspensionerna. FPA informerar i frågor som gäller folkpensioner. Information om pensionsreformen www.pensionsreformen.fi.

8.2 När du når åldern för ålderspension

Ålderspension ska sökas. På en och samma gång kan man ansöka om både arbets- och folkpension. Ålderspensionen börjar vid ingången av den månad som följer på den månad då arbetstagaren har fyllt det antal år som krävs för ålderspension och lämnat det arbete från vilket ålderspension söks. En företagares ålderspension börjar vid ingången

av den månad som följer på den månad då företagaren har ansökt om pension.

Invalidpensionen omvandlas automatiskt till ålderspension. Pension som tjänats in för arbete vid sidan av invalidpension betalas ut på ansökan.

Handikappbidraget upphör när ålderspensionen börjar. Vårdbidrag för pensionstagare ska ansökas separat (se kapitel 7.3). Också pension på grund av blindhet upphör och omvandlas till folkpension (se kapitel 8.5). Folkpensionens belopp beror på arbetspensionsbeloppet. Pension som tjänats in för arbete vid sidan av ålderspension måste ansökas separat när man slutar arbeta.

8.3 Folkpension från FPA

Den som bor i Finland och inte alls har någon arbetspension eller vars arbetspension blir liten kan få folkpension. Folkpensionen minskar i takt med att arbetspensionen ökar. Folkpensionens belopp kan också påverkas av tid man har bott utomlands. Full folkpension för ensamboende är 628,85 euro i månaden. Från folkpensionssystemet utbetalas ålderspension till personer som fyllt 65 år.

8.4 Arbetspension enligt tiden i förvärvsarbete och förvärvsinkomsterna

Arbetspension får den som har tjänat in pension på grund av arbetsinkomst från anställningsförhållande eller som företagare. Du kan få arbetspension som ålderspension från den lägsta pensionsåldern i din åldersklass, i allmänhet mellan 63 och 68 år. Arbetspensionens belopp utgår från förvärvsinkomsterna. Den privata sektorns

arbetspensionsanstalter skickar dig ett pensionsutdrag i regel vart tredje år. I utdraget redovisas din arbetshistoria och den intjänade pensionen. Du kan be om arbetspensionsutdrag från din egen arbetspensionsanstalt. Utdraget kan också läsas på nätet när som helst på www.arbetspension.fi.

En företagare ansvarar själv för sin pensionsförsäkring. Företagare ska försäkra sin företagarkerksamhet i enlighet med lagen om pension för företagare (FöPL). Företagaren kan ta sin pensionsförsäkring antingen från ett arbetspensionsförsäkringsbolag eller från en pensionskassa, om det finns en sådan i den aktuella branschen. Företagares pensionsförsäkring grundar sig på FöPL-arbetsinkomsten. Det lönar sig att dimensionera den rätt, eftersom den bland annat inverkar på beloppet för den kommande pensionen, på dagpenningar enligt sjukförsäkringslagen och på eventuell arbetslöshetsersättning. Närmare information fås från pensionsbolagen och från Synskadades förbunds företagarrådgivning.

8.5 Pension på grund av blindhet

Blinda (se kapitel 7.2 för definition av blinda) har rätt till invalidpension enligt 12 § 4 mom. i folkpensionslagen. Pension enligt detta moment berättigar till inkomstrelaterade sjuk-, arbetslöshets- och föräldraförmåner samt till arbetsförvaltningens tjänster och också rätt att utföra lönearbete utan inkomstbegränsningar. Denna pension är pensionsavhängig, vilket innebär att t.ex. invalidpension enligt arbetslagstiftningen minskar pensionen på grund av blindhet. Också en del förmåner, såsom arbetslöshetsförmåner, är pensionsavhängiga och minskar med pensionsbeloppet. En blind person som får invalidpension från FPA på andra grunder än den som

nämns ovan, kan be att FPA ser över beviljandegrunderna. Detta kan göras retroaktivt för högst ett halvt år.

8.6 Garantipension

(Lagen om garantipension)

Garantipensionen förbättrar utkomsten för pensionärer med de lägsta inkomsterna. Om pensionstagarens folkpension och förvärvspension sammanlagt är mindre än gränsen för garantipension, 760,26 euro i månaden, betalas den resterande delen ut som garantipension. På garantipensionens belopp inverkar alla andra pensioner personen får, också pensioner från utlandet. Garantipensionen beaktas som inkomst bland annat vid fastställande av bostadsstöd och utkomststöd. Garantipension kan sökas från FPA och beviljas retroaktivt för högst sex månader.

En garantipensionstagare är berättigad till sjukdagpenning,

- om personen är under 68 år, arbetar efter att ha gått i pension och som pensionär drabbas av arbetsförmåga i detta arbete,
- om garantipensionen har beviljats på basis av sjukpension för blinda eller personer med nedsatt rörlighet enligt 12 § 4 mom. i folkpensionslagen,
- om garantipensionen har beviljats på basis av full arbetsförmåga enligt olika lagar.

En garantipensionstagare har i allmänhet rätt till rehabiliteringspenningförmån. Rätten gäller däremot inte personer som beviljats garantipension på grundval av att ha fyllt 62 år och ha ålderspension eller förtida ålderspension, eller invandrare som fyllt 65 år.

Rehabiliteringspenningen för blinda arbetstagare som får sjukpension och garantipen-

sion enligt 12 § 4 mom. i folkpensionslagen fastställs i första hand på basis av förvärvsinkomsterna. I andra hand kan rehabiliteringspenningen fastställas på basis av tidigare förmåner och i sista hand på basis av minimibeloppet. I detta fall inverkar garantipensionen inte på rehabiliteringspenningens belopp.

Garantipensionen kan dras in av särskilda skäl. Som särskilt skäl kan det anses när pensionstagaren annars går miste om en större förmån som betalas ut från annat håll. För att garantipensionen ska dras in, måste pensionstagaren skriftligt begära att den ska upphöra. Om garantipensionen upphört på begäran, kan den på basis av en ansökan beviljas på nytt.

8.7 Pensionstagares rätt till förvärvsinkomster och att lämna pensionen vilande

(Lagen om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete)

Den som får ålderspension kan arbeta utan begränsningar, men arbetsinkomsterna inverkar då även på beskattningen av pensionen och på eventuella bostadsbidrag.

Arbets- och företagsinkomster inverkar på sjuk- respektive invalidpensionen både inom folk- och arbetspensionssystemet, på pensionstagarens bostadsbidrag och på beskattningen av pensionerna. Utöver sjuk- respektive invalidpensionen får man förtjäna 737,45 euro i månaden. Den som får arbetspension kan ha en högre inkomstgräns. Den personliga inkomstgränsen kan kontrolleras hos arbetspensionsanstalten innan man börjar arbeta. Om förvärvsinkomsterna överstiger gränserna, kan pen-

sionen lämnas vilande i minst tre månader och högst två år. Utbetalningen återupptas när pensionstagaren slutar arbeta eller förvärvsinkomsterna minskar så att de ligger under de nämnda inkomstgränserna. Pensionsanstalten ska informeras om läget (se kapitel 9).

Den som lämnar sin pension vilande betalas handikappbidrag till det högsta beloppet på 416,91 euro i månaden för den tid som utbetalningen av pensionen varit avbruten. Handikappbidraget betalas endast ut till dem som innan pensionen lämnades vilande fick vårdbidrag för pensionstagare. Även den som lämnar pensionen vilande har fortfarande rätt till bostadsbidrag för pensionstagare.

9 Nedsatt syn och arbete

(Lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice, statsrådets förordning om offentlig arbetskrafts- och företagsservice, lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner, lagen om främjande av sjukpensionärens återgång i arbete)

Sysselsättningstjänsterna vid Synskadades förbund (SCF) kan ge dig vägledning och råd i olika skeden av arbetslivet. Det sysselsättningsfrämjande stödet innebär stöd i valet av yrke och i sysselsättningskedet, stöd för att orka med arbetet och för att planera företagareverksamhet. Bidrag finns att tillgå också för hantverksföretagsamhet.

Från sysselsättningstjänsten får du information om anpassningslösningar på arbetsplatsen, möjligheter till yrkesinriktad reha-

bilitering och om stödformer och pensioner i samband med det. Tilläggsinformation på finska www.nkl.fi/fi/etusivu/palvelut_nakovammaisille/tyo. Rådgivning på svenska gällande t.ex. belysning och hjälpmedel på arbetsplatsen ger FSS rehabiliteringsrådgivare, kanslinummer 09-6962 300.

9.1 Anpassningslösningar på arbetsplatsen och yrkesinriktad rehabilitering

Vid utredning av belastningsfaktorer är det viktigt att kartlägga den individuella arbetsituationen och att undersöka den funktionella synen. Efter kartläggningen går man vidare till individuella anpassande lösningar som minskar eller avlägsnar belastningen i arbetet och på arbetsplatsen. Det kan handla om hur arbetet eller arbetsuppgifterna organiseras, anpassningar i arbetstiden, anpassningar i arbetsomgivningen, hjälpmedel och handledning i användningen av dem, hur arbetsresorna ordnas och om att organisera arbetet så att det fungerar.

För att en person med synnedsättning ska kunna fortsätta i sitt arbete och orka arbeta är det viktigt att identifiera och erkänna de verkliga orsakerna till problemen i arbetet, att agera i enlighet med det och se till att personen får tillgång till åtgärderna inom den yrkesinriktade rehabiliteringen. Rehabiliteringen med sina många åtgärder syftar till att bevara och förbättra arbetsförmågan för arbetstagare, företagare, arbetslösa arbetssökande och studerande.

Yrkesinriktad rehabilitering ordnas av FPA och arbetspensionsanstalterna. Den syftar till att stödja och förbättra arbets- och förvärvsförmågan och att förhindra arbetsoförmåga. De yrkesinriktade rehabiliterings-

Åtgärderna syftar till att göra det möjligt att delta i arbetslivet, att stanna kvar i arbetslivet och att återvända till arbetslivet efter en längre sjukledighet. Åtgärderna kan inledas, och inleds i allmänhet, med en rehabiliteringsutredning som hör till FPA-rehabiliteringen. Som yrkesinriktad rehabilitering kan både FPA och arbetspensionsanstalterna bekosta arbetsprövning, kompletterande utbildning, omskolning och näringsstöd.

Enligt 15 § i diskrimineringslagen ska arbetsgivare göra sådana ändamålsenliga och rimliga anpassningar som behövs i det enskilda fallet för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra få arbete, klara av sina arbetsuppgifter och avancera i arbetet. Rimliga anpassningar är inte samma sak som tillgänglighetsåtgärder, utan individuella åtgärder som vidtas i en konkret situation för en specifik person. På det sättet kompletterar de anpassande lösningarna tillgänglighetsåtgärderna.

Fungerande och tillgängliga tjänster inom företagshälsovården är en viktig faktor med tanke på hur man orkar i sitt arbete och för arbetshälsan. Enligt lagen om företagshälsovård ska företagshälsovården samordna vård- och rehabiliteringsåtgärder i anknytning till arbetsförmågan och återgång till arbetet och underlätta för arbetstagare med nedsatt funktionsförmåga att klara sig i arbetet. De anpassande lösningarna i arbetet och arbetsmiljön är mycket individuella och det är därför viktigt att arbetstagaren med synnedsättning själv är med och planerar åtgärderna. Det är viktigt att en arbetstagare eller företagare känner till lösningar och möjligheter i sin egen situation. De praktiska lösningarna på arbetsplatsen blir möjliga när man berättar om dem exempel-

vis för företagsläkaren och chefen vid förhandlingarna om arbetsförmågan. Åtgärder med anpassande lösningar och yrkesinriktad rehabilitering kan inte i alla fall förbättra eller bevara arbetsförmågan. Arbetstagaren kan bli arbetsoförmögen i förhållande till sitt eget arbete eller vedertagna yrke.

9.2 Att söka invalidpension

Diskutera frågan med din behandlande läkare och kontakta din egen pensionsanstalt som kan ge dig en uppskattning av invalidpensionens storlek och anvisningar om hur du ska gå till väga. Den blivande invalidpensionens belopp avviker från den intjänade pensionen enligt arbetspensionsutdraget eftersom invalidpensionen också räknar med den så kallade pensionsdelen för återstående tid. Det lönar sig också att be om en uppskattning av förvärvsinkomstgränsen, alltså hur mycket du får förtjäna vid sidan av full invalidpension. Då kan du uppskatta din utkomst under invalidpension. En motsvarande uträkning kan man också be att få för delinvalidpension.

Arbetsförmågan fastställs alltid av en läkare. Invalidpension ska ansökas hos arbetspensionsanstalten. Innan pensionsanstalten fattar ett beslut om invalidpension utreds arbetstagarens rätt till yrkesinriktad rehabilitering enligt arbetspensionslagarna. Märk att arbetslöshet inte är en grund för invalidpension, man måste ha nedsatt arbetsförmåga.

9.3 Invalidpension och delinvalidpension

Invalidpensionen ersätter förvärvsinkomster som förloras på grund av långvarig arbetsoförmåga. I allmänhet får man sjukdagpen-

ning i 300 dagar innan man får invalidpension. Arbetsförmågan utvärderas utifrån ett utlåtande av läkare.

Pensionen kan vara full invalidpension som beviljas tills vidare eller rehabiliteringsstöd som beviljas på viss tid. Delinvalidpension eller partiellt rehabiliteringsstöd är möjliga endast i arbetspensionssystemet och kan alltså inte fås som folkpension.

Invalidpensionen omvandlas till ålderspension

- vid arbetspensionstagarens lägsta ålderspensionsålder i sin åldersklass, om pensionen börjar 2017 eller senare,
- vid 63 års ålder, om pensionen har börjat 2006–2016 eller
- vid 65 års ålder, om pensionen har börjat före 2006.

Folkpensionssystemets sjukpension omvandlas i ålderspension när pensionstagaren fyller 65 år. (Ålderspension och ansökan om pension, se kapitel 8.2).

I folkpensionssystemet betalas det ut sjukpension om man inte har någon annan pension eller pensionen är liten. Pensionsbeloppet beror också på hur länge personen i fråga har bott i Finland.

Delinvalidpensionen är avsedd för personer som fortfarande kan fortsätta sitt förvärvsarbete trots sin sjukdom. Också arbetslösa som trots sin sjukdom kan arbeta kan få delinvalidpension. I det fallet kan man till sin delinvalidpension få arbetslöshetsdagpenning som minskats med delinvalidpensionens belopp. Delinvalidpension beviljas antingen tills vidare eller för viss tid som partiellt rehabiliteringsstöd. Beloppet är hälften av full invalidpension.

10 Stöd för användning av bil

10.1 Ekonomiskt stöd vid inköp av bil

(Handikappservicelagen)

Socialväsendet i den egna hemkommunen kan, som prövningsbaserad stödåtgärd enligt handikappservicelagen, bevilja ekonomiskt stöd för inköp av bil. Måste det göras ändringsarbeten i bilen till exempel på grund av en rörelsenedsättning, kan socialväsendet i kommunen bevilja understöd för de nödvändiga ändringsarbetena med stöd av handikappservicelagen (se kapitel 3.3.2).

10.2 Parkeringstillstånd för personer med funktionsnedsättning

(Vägtrafiklagen och vägtrafikförordningen)

Parkeringstillstånd för personer med funktionsnedsättning söks hos Trafis tjänsteproducent Ajovarmas verksamhetsställen, tfn 075 323 9999, www.ajovarma.fi/sv. Tillståndsansökan kan laddas ner och skrivas ut från www.trafi.fi/sv vid fliken Vägtrafik – Tillstånd och godkännanden – Parkeringstillstånd för personer med funktionsnedsättning. Tillstånd kan beviljas en person med funktionsnedsättning eller för skjuts av en person med svår funktionsnedsättning.

Parkeringstillstånd kan beviljas av följande orsaker:

- Om funktionsnedsättningen orsakas av nedsatt syn, ska synskärpan på det bättre ögat vara högst 0,1 eller synförmågan som helhet minst invaliditetsklass 17. In-

validitetsklassificeringen utgår från klassificeringen enligt lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar.

- Om funktionsnedsättningen beror på sjukdom, handikapp eller skada och hindrar personen i fråga att gå självständigt och utan hjälp av andra, ska funktionsnedsättningen som försvårar rörligheten som helhet ha hänförts till minst invaliditetsklass 11.
- Tillstånd kan beviljas för transport av en person med svår funktionsnedsättning, om behovet av transport är regelbundet eller ofta förekommande och personen inte klarar sig själv efter transporten utan följeslagare.

Beslutet om huruvida förutsättningarna för beviljande av parkeringstillstånd uppfylls fattas av läkare. Den som har en bestående funktionsnedsättning beviljas parkeringstillstånd för 10 år åt gången. I annat fall beviljas tillståndet för en tidsperiod som läkaren särskilt ska ange i sitt utlåtande. Tillstånd som polisen har beviljat före den 1 januari 2016 gäller så länge som det anges i tillståndet.

När du första gången ansöker om ett parkeringstillstånd ska du bifoga ett läkarutlåtande. Det finns färdiga blanketter för ändamålet hos Trafi på www.trafi.fi/sv vid fliken Vägtrafik – Tillstånd och godkännanden – Parkeringstillstånd för personer med funktionsnedsättning – Läkarutlåtande. Passfoton behöver inte längre bifogas så som tidigare.

Ansökan om parkeringstillstånd behöver inte lämnas in personligen på Ajovarmas verksamhetsställe, utan kan också lämnas in av någon annan. Den kan emellertid inte postas, eftersom förutsättningarna för be-

viljande av tillståndet kontrolleras och en licensavgift tas ut vid inlämningen. Tillståndet skickas per post till den sökande till den adress som finns i befolkningsdatasystemet.

Parkeringstillståndet förnyas direkt utifrån det tidigare tillståndet, om det finns kvar och har beviljats på grund av bestående men. Ajovarma kontrollerar alltid vid behov hos polisen det tidigare tillståndets beviljandeuppgifter och ansökan kan i sådana fall behandlas först efter bekräftelse från polisen. När tillståndet har förnyats ska det tidigare tillståndskortet skickas till Ajovarma. Något nytt läkarutlåtande krävs inte i det fallet.

Du kan också ansöka om ett duplikat av ditt parkeringstillstånd, om det ursprungliga har förkommit, stulits eller förstörts. Ajovarma kontrollerar uppgifterna om det tidigare parkeringstillståndet hos den beviljande polisen, om kunden inte längre har kvar några skriftliga handlingar om det tidigare tillståndet. För kontrollen behöver Ajovarma uppgifter om när och av vilken polisinstans det tidigare parkeringstillståndet beviljades. Också i dessa fall kan ansökan behandlas först efter bekräftelse från polisen. Kunden kan också beviljas ett helt nytt parkeringstillstånd, men då måste ett nytt läkarutlåtande eller en kopia av det ursprungliga utlåtandet bifogas ansökan.

Du kan också ansöka om parkeringstillstånd i Trafis e-tjänst Mina ärenden. Via e-tjänsten kan du söka ett nytt parkeringstillstånd för personer med funktionsnedsättning och förnya ett tidigare tillstånd, om det har beviljats på grund av bestående men. Ajovarma kontrollerar alltid vid behov hos polisen det tidigare tillståndets beviljandeuppgifter och ansökan kan i sådana fall behandlas först efter bekräftelse från

polisen. Också till ansökningar som lämnas in elektroniskt ska alltid antingen det tidigare tillståndet eller ett läkarutlåtande bifogas. Elektroniskt inlämnade ansökningar behandlas också av Ajovarma. Man loggar in i tjänsten med sina bankkoder och betalar via nätbanken.

Också om man inte har bil kan man ansöka om parkeringstillstånd. När bilen är parkerad ska tillståndet placeras synligt innanför vindrutan. Tillståndet är personligt och giltigt i alla EU-länder i högst tio år.

Enligt vägtrafiklagen får ett fordon med parkeringstillstånd parkeras på avgiftsbelagda parkeringsplatser utan avgift. Med tillståndet får man också parkera på områden där det annars är förbjudet med vägmärke 372 (parkering förbjuden) eller 373 (parkeringsförbudsområde). Dessutom får man med tillståndet parkera en längre tid än begränsningen på en parkeringsplats med begränsad längsta parkeringstid. Om parkeringen uppenbart medför olägenheter, kan polisen uppmana att flytta bilen till ett lämpligare ställe. Eftersom vägtrafiklagen inte gäller privatområden såsom köpcentrum, måste man på sådana ställen följa de trafikmärken som finns där.

Tillståndsinnehavaren eller den som skjutisar innehavaren, kan ansöka om befrielse från fordonsskattens grundskatt (se kapitel 10.5).

10.3 Återbäring av bilskatt (Bilskattelagen)

Personer med funktionsnedsättning kan få återbäring på bilskatten för en bil som kommer i eget bruk och vid första registreringen registreras i eget namn i Finland. Återbäring

kan fås med stöd av 51 § bilskattelagen, om den berörda personens

- invaliditetsgrad för en bestående rörelse- eller synskada är minst 80 procent,
- invaliditetsgrad för bestående men är minst 60 procent, eller den bestående rörelsenedsättningen till följd av bristande funktionsförmåga i ena eller båda nedre extremiteter är 40 procent. Anskaffningen av bil ska fylla ett väsentligt behov för att personen i fråga ska kunna sköta sitt arbete eller sin tjänst, eller sina yrkesinriktade studier. Den sökande behöver inte själv köra bilen.

Maximibeloppet för återbäring av bilskatt är 3770 euro, om återbäringen beviljas på grundval av en rörelse- eller synskada på 80 procent eller en bestående invaliditetsgrad på 60 procent. Maximibeloppet för återbäring är 4980 euro för personer som nödvändigt behöver automatväxel. Bilskatt som återbärs på grundval av en invaliditetsgrad som är 40 procent på grund av bristande funktionsförmåga i ena eller båda nedre extremiteter är uppgår till 60 % av bilskatten, dock högst till 2460 euro. Vid köp på avbetalning återbärs bilskatten först när den sökande i registerutdraget har antecknats som ägare till bilen.

Ansökan om återbäring av bilskatt ska göras inom sex månader efter att bilen har registrerats, eller vid köp på avbetalning från det datum den sökande registrerades som ägare. Den fritt formulerade ansökan skickas till Skatteförvaltningen/Bilbeskattning, PB 1000, 10901 Hangö.

Till ansökan ska bifogas

- läkarintyg
- kopia av körkortet eller av förarens körkort, om den sökande på grund av sin skada inte själv kan köra bil

- utredning om i vilka syften och hur ofta sökanden använder bil och, om den sökande arbetar, arbetsintyg från arbetsgivaren och en utredning över arbetsresan och möjligheterna att använda kollektivtrafik för resan till och från arbetet eller ett studieintyg om examensinriktade studier
- ett intyg över att den sökande vid bilens första registrering har antecknats som ägare eller, om den sökande då har antecknats som innehavare, intyg över att innehavaren har blivit ägare
- kopia av fakturan.

Beslut om återbäring av bilskatt kan ansökas också innan bilen har registrerats i den sökandes namn eller redan innan bilen har införskaffats. Den som är missnöjd med ett beslut om bilskatt kan först söka rättelse hos Skatteförvaltningens bilbeskattning i Hangö och, om rättelsen avslås, söka ändring i rättelsebeslutet genom besvär hos förvaltningsdomstolen i den domkrets där den sökande var bosatt vid tiden för ansökan om återbäring av bilskatten. De skriftliga besvären lämnas in till förvaltningsdomstolen. För besvärsbehandlingen i domstolen tas det ut en rättegångsavgift på 250 euro. Avgiften tas dock inte ut om förvaltningsdomstolen ändrar det beslut besvären gäller till förmån för den ändringssökande. Tilläggsuppgifter: www.skatt.fi.

10.4 Nedsättning av bilskatt

Skatteförvaltningen kan bevilja nedsättning av bilskatten på grundval av 50 § i bilskattelagen, om den sökande inte uppfyller kriterierna i 51 § i den lagen. Vid beviljande av skattelättnad beaktas bl.a.

- arten av funktionsnedsättning som hindrar rörelseförmågan
- behovet av bil
- familjens ekonomiska och sociala ställning.

Skatten kan på särskilt vägande skäl återbäras helt eller till en skälig del. Som skattelättnad har återbäring på bilskatt även beviljats föräldrar som behöver bil för att skjutsa barn med svår funktionsnedsättning. Skattelättnaden kan även ansökas på förhand. I ansökan ska anges att ansökan baserar sig på 50 § i bilskattelagen.

En fritt formulerad skriftlig ansökan sänds till: Skatteförvaltningen/ Bilbeskattning PB 40, 00052 Skatt.

Till ansökan ska samma bilagor bifogas som vid ansökan om återbäring med hänvisning till 51 § i bilskattelagen. Som redogörelse för den ekonomiska situationen bifogas en utredning över senast verkställda beskattning eller en utredning av socialmyndigheterna över den ekonomiska ställningen. I ansökningar som lämnas in på förhand ska också bilens pris anges. Ändring i Tullens beslut kan inte överklagas. Närmare upplysningar på adressen www.skatt.fi.

10.5 Befrielse från fordonsskattens grundskatt (*Fordonsskattelagen, vägtrafiklagen*)

Bilens ägare eller registrerade innehavare är skattskyldig. Är både ägaren och innehavaren registrerade, är innehavaren skattskyldig. Enligt fordonsskattelagen är skatteperioden för bilskatt en period på 12 månader som börjar när bilen första gången registreras eller omregistreras eller när en person köper en begagnad bil.

Befrielse från fordonsskattens grundskatt kan beviljas

- den som har beviljats parkeringstillstånd för personer med funktionsnedsättning (se kapitel 10.2),

- den som kör en bil som skjutsar den som har beviljats parkeringstillstånd för personer med funktionsnedsättning,
- den som har beviljats skatteåterbäring enligt 51 § i bilskattelagen eller befrielse från skatt som avses i 50 § i den lagen på grund av olägenheter som orsakas av egen eller en familjemedlems sjukdom eller funktionsnedsättning.

Befrielsen beviljas den skattskyldige och gäller endast fordonsskattens grundskatt. Fordonsskattens drivkraftsskatt för diesel-drivna fordon ska betalas.

Du kan söka befrielse från fordonsskattens grundskatt på samma gång som du ansöker om parkeringstillstånd för personer med funktionsnedsättning. I ansökan ska du ange den skattskyldiges personbeteckning och registreringsnumret för det fordon för vilket du ansöker om befrielse. Man kan ansöka om befrielsen i samband med att man ansöker om nytt eller förnyar ett tidigare parkeringstillstånd, men inte när man ansöker om ett duplikat.

När man förnyar ett tidigare parkeringstillstånd och har en gällande befrielse från fordonsskattens grundskatt (på grundval av parkeringstillstånd för personer med funktionsnedsättning) måste man på samma gång ansöka om befrielse på nytt, eftersom giltighetstiden är bunden till parkeringstillståndets giltighetstid.

Om befrielse från skatt inte söks hos Trafi i samband med ansökan om parkeringstillstånd, kan befrielse sökas i efterhand. Ansökan kan då antingen postas till Trafi eller lämnas in elektroniskt på adressen för medborgartjänster Suomi.fi. Om parkeringstillståndet har beviljats före 2016 måste en

kopia av parkeringstillståndets giltighetstid bifogas ansökan.

Ansökningsblanketten kan skrivas ut från www.suomi.fi vid fliken E-tjänster – Befrielse från fordonsskattens grundskatt på basis av invaliditet. Man kan också ringa till fordonsskatterådgivningen och be att få blanketten hemskickad. Från Ajovarma kan man inte ansöka enbart om skattebefrielse.

Befrielse från fordonsskattens grundskatt kan sökas retroaktivt för högst de tre senaste skatteperioderna.

Närmare uppgifter om ansökan ger fordonsskatterådgivningen på Trafi, telefonnummer 029 534 5125 (lna/msa) vardagar kl. 8-18, www.trafi.fi/sv/vagtrafik/beskattning/fordonsskatt, Ajovarma, tfn 075 323 2000, www.ajovarma.fi/sv/ och FSS rehabiliteringsrådgivare, se kapitel 16.

10.6 Invalidrabatt i trafikförsäkringen (*Trafikförsäkringsbolagen*)

En del trafikförsäkringsbolag beviljar rabatt på trafikförsäkringspremien mot uppvisande av det första beslutet om återbäring av bilskatt för personer med funktionsnedsättning. Vilken rabatt som beviljas, alltså vilken utgångsbonusklass, måste kontrolleras hos det egna försäkringsbolaget. Rabatt beviljas inte om den sökande redan har större bonus än utgångsbonusklassen. Trafikförsäkringsbolagen ger närmare upplysningar.

10.7 Dispens för körkortstillstånd och körrätt (*Vägtrafiklagen*)

Trafiksäkerhetsverket kan av tungt vägande skäl bevilja åldersdispens för körkortstill-

stånd och körkort i klass B. Dispens kan ansökas till exempel för synskadade föräldrars minderåriga barn. Dispens kan beviljas personer som fyllt 17 år. Dispens beviljas enligt prövning från fall till fall och kan komma i fråga endast i exceptionellt besvärliga situationer. Dispens har inte beviljats enbart på grund av långa resor eller dåliga trafikförbindelser.

Man ansöker om dispens med en fritt formulerad ansökan till trafiksäkerhetsverket. Till ansökan ska bifogas en utredning av varför körkortet behövs, till exempel en kopia av ett läkarutlåtande och ett utlåtande av socialnämnden. För ett beslut om åldersdispens tas det ut en avgift på 100 euro. Även beslut om avslag på ansökan är avgiftsbelagda.

11 Rabatter på olika färdmedel

11.1 Tågresor

Pensionerade synskadade kan få rabatt på tågbiljetter. Rabatten är 20 % av priset på en standardbiljett eller på 10- och 30-resors seriebiljetter. Rabatten är 50 % på enkelbiljetter och seriebiljetter på VR:s närtåg. Rabatt beviljas inte på sparbiljetter, tilläggs-tjänster, eventuella priserbjudanden eller säsongbiljetter. Rabatt beviljas personer över 65 år och pensionärer under 65 år som har arbetslöshetspension, full sjukpension från FPA eller full invalidpension enligt arbetspensionssystemet i Finland.

På tåget ska

1) pensionärer som fyllt 65 år bestyrka sin rätt till rabatt genom att i samband med biljettkontrollen visa upp

- ett officiellt ID-kort, pass, körkort eller ett FPA-kort med fotografi.

2) pensionärer under 65 år visa upp

- ett FPA-kort med foto försett med texten pensionstagare, ett kort utan foto för folkpensionstagare eller ett arbetspensionskort beviljat av ett arbetspensionsbolag
- VR:s pensionärskort som inköpts tidigare (kortet beviljas inte längre, men de gamla korten duger)
- ett pensionsbeslut om folkpension (på viss tid eller tills vidare)
- ett intyg från ett av Folkpensionsanstaltens enheter utomlands där det framgår att personen i fråga får pension från ett annat europeiskt land
- pensionärer ska intyga sin identitet med ett ID-intyg utfärdat av polisen (identitetskort, pass, körkort).

När en synskadad med en invaliditetsgrad på minst 65 % reser med ledsagare, är ledsagaren berättigad till avgiftsfri resa även på nattågens sovplatser. Ledsagaren ska ha fyllt 18 år. Den synskadade ska ha tågbiljett för vuxna, barn, studerande eller pensionärer. Juniorbiljett ska köpas också för synskadade barn under fyra år, om man vill att ledsagaren åker på avgiftsfri biljett. Biljetterna för den synskadade och ledsagaren ska inhandlas samtidigt. Ledsagarens biljett kan också inhandlas i VR:s nätbutik.

Synskadan måste bestyrkas i samband med biljettköpet och när man reser

- 1) med ett synskadekort av FSS eller SCF, när invaliditetsgraden är minst 65 %,
- 2) med ett läkarintyg av vilket det framgår att synskadans invaliditetsgrad är minst 65 %, eller

3) med ett medlemskort i Finlands dövblinda rf.

VR rekommenderar att den som reser med ledarhund reser i eller i närheten av avdelningen för sällskapsdjur. Med en ledarhund eller assistenthund kan man även resa i servicevagnens nedre våning i InterCity-tåg och i servicevagnen i Pendolino-tåg. I tvåvåningssovvagnar reser ledarhunden gratis tillsammans med sin matte eller husse i kupén för sällskapsdjur eller i en kupé för personer med rörelsenedsättning. I expresstågens sovvagnar kan man resa med ledarhund i kupén i av vagnen. Kupén ska då reserveras helt för eget bruk, men priset är förmånligare än för en normal enpersonskupé.

Den 1 januari 2017 införde VR ett avgiftsfritt servicenummer för personer med funktionsnedsättning. All service man behöver för resan kan skötas via detta nummer, t.ex. beställning av assistansservice på stationen. Det nya servicenumret är 08001-66888 och betjänar varje dag kl. 7–22.

11.2 Inrikesflyg

Hos olika flygbolag varierar biljettpriserna, annulleringsvillkoren och assistanspraxis för passagerare med funktionsnedsättning. Det lönar sig att nämna funktionsnedsättningen när man bokar sin resa och att kontakta flygbolagets kundservice för att reda ut det praktiska, till exempel behovet av en assistent under flygresan. Har man ledarhund ska det nämnas vid biljettbokningen. Om en hundallergiker har bokat plats på flyget, kan en ledarhund inte tas med på samma flyg.

På inrikesflyg till normalpris kan Finnair bevilja mera flexibla villkor bland annat när

det gäller ändringar och återbetalningar till personer som har fyllt 65 år, personer på full sjuk- eller invalidpension eller på rehabiliteringsstöd och personer med funktionsnedsättning med en invaliditetsgrad på minst 80 procent.

På Finnairs inrikesflyg kan personer med nedsatt syn resa till seniorpris på alla rutter. För ledsagare som köper tur-returbiljett finns det en ledsagarbiljett som till pris och villkor motsvarar seniorbiljetten. Ledsagarens returresa kan ske antingen med detsamma eller tillsammans med personen med synnedsättning. Ledsagarens biljett måste bokas samtidigt med biljetten för personen med synnedsättning.

På Finnairs inrikes- och utrikesflyg kan en passagerare med funktionsnedsättning på förhand reservera platser för sig själv och sin assistent. Platsbokningen är avgiftsfri och kan göras på tfn 09 818 0800. Också andra flygbolag kan ha motsvarande service, så det lönar sig att ta reda på det hos flygbolaget eller resebyrån.

Biljettpriserna på flygen varierar mellan bolagen. Det kan till exempel finnas mycket förmånliga biljetter på erbjudande.

11.3 Bussresor

Personer under 65 år på full eller visstidspension får 30 % rabatt enligt kilometer-taxan för vuxna på bussresor över 60 km i en riktning. Matkahuolto beviljar rabatt på inrikes bussresor som köps på förhand på bolagets expeditioner eller webbplats. Biljetter som köps på expeditionerna är giltiga i en månad från inköpsdatum och de som köps på nätet den dag och på den busstur för vilken biljetten har inhandlats.

Man får bussrabatt om man uppvisar Matkahuoltos pensionärskort, ett FPA-kort med fotografi och Matkahuoltos, VR:s eller Finnairs logotyp, ett pensionstagarkort i kartong från FPA eller ett arbetspensionskort beviljat av arbetspensionsanstalterna. Med ett kort utan fotografi måste man också uppvisa ID-kort, pass eller körkort beviljat av polisen. Den som har fyllt 65 år får rabatt på bussresor genom att uppvisa ID-kort, pass eller körkort beviljat av polisen.

Olika bolag erbjuder förmånliga bussresor på vissa rutter och rabatter som avviker från Matkahuoltos priser. Priset på resan kan variera beroende på hur populär turen är eller hur tidigt man köper eller bokar sin resa. Matkahuoltos biljetter som är på erbjudande på nätet kan köpas på www.matkahuolto.fi/sv.

11.4 Resor i lokaltrafiken

En del kommuners trafikverk och trafikanter beviljar avgiftsfria biljetter för personer med funktionsnedsättning och olika slags rabatter åt synskadade passagerare. Också ledsagaren till en synskadad passagerare som reser avgiftsfritt kan ha rätt att resa avgiftsfritt. Närmare information ger kommunens trafikverk eller trafikanterna.

12 Assistanstjänster på stationer och i båttrafiken

12.1 Järnvägsstationer

(EU-förordningen om järnvägarnas ansvar)

Resenärer med funktionsnedsättning kan få assistans med att stiga på eller av tåget eller med att byta tåg på alla VR-stationer med

service och på många stationer som inte har biljettförsäljning. Assistansen ska helst beställas i samband med biljettbokningen, men senast 48 timmar före resan. Den synskadade ska anmäla sig vid assistanspunkten 20 minuter före tågets avgång. Assistansen kan reserveras antingen från VR:s biljettförsäljning eller från det kostnadsfria servicenumret för passagerare med funktionsnedsättning, tfn 08001 66888. Tjänsten håller öppet dagligen kl. 7–22.

Närmare information finns på VR:s webbplats www.vr.fi/cs/vr/sv/resenarer-med-funktionshinder.

12.2 Flygfält

(EU-förordningen om rättigheter i samband med flygresor för personer med funktionshinder och personer med nedsatt rörlighet)

Passagerare med funktionsnedsättning får assistans vid incheckningen, säkerhetskontrollen och på portområdet och också vid byte av flyg under resan. Vid destinationen assisteras passageraren från flygplanet till terminalen och vidare till parkeringsområdet, busshållplatsen eller taxi.

Assistanstjänsten ska helst beställas från resebyrå eller flygbolaget när resan bokas eller senast 48 timmar innan flyget ska avgå. På flygplatsen ska man anmäla sig vid incheckningen minst en timme eller vid anropspunkten minst två timmar före flygets avgång. Helsingfors-Vanda har en anropspunkt också på Ringbanans station Flygplatsen och assistanstjänsten omfattar stationsplattformen på den stationen på väg till och från flyget.

Finavias anvisningar för passagerare med nedsatt rörlighet finns på www.finavia.fi/sv/flygresan/fore-resan/nedsatt-rorlighet/.

12.3 Båtterminaler och båtresor

(EU:s förordning om passagerares rättigheter vid resor till sjöss och på inre vattenvägar)

Personer med funktionsnedsättning har rätt till assistans i hamnarna med att stiga ombord på fartyget och stiga i land. Man ska meddela behovet av assistans till rederiet, terminaloperatören eller resebyrån senast 48 timmar innan hjälpen aktualiseras. Man ska anmäla sig vid assistanspunkten i hamnterminalen vid den tidpunkt rederiet har meddelat eller senast en timme innan fartyget ska avgå. Under resan får man vid behov hjälp med att ta sig till fartygets toalettutrymmen.

Man ska alltid meddela om funktions- eller rörelsenedsättningar när man bokar resan. Resebyrån, researrangören eller rederiet kan av säkerhets- eller andra särskilda skäl kräva att personen i fråga ledsagas av en assistent. I sådana fall tas det inte ut någon avgift för assistentens resa. Närmare information ger rederierna.

12.4 Busstationer

(EU:s förordning om passagerares rättigheter vid busstransport)

Passagerare med funktionsnedsättning får hjälp med att ta sig till avgångsplattformen och vid behov till biljettförsäljningen och väntsalen. Vid avgången följer assistenten dig till bussen och hämtar dig sedan från bussen vid ankomsten. Man ska helst meddela om sitt behov av hjälp när man bokar resan, men minst 36 timmar innan hjälpen aktualiseras. Beställningar tas emot måndagar till fredagar kl. 8.00–17.00 på tfn 020 331 222 (samtalet kostar 0,088 €/min) el-

ler per e-post på adressen avustuspalvelut@matkahuolto.fi. Man ska anmäla sig vid överenskommen assistanspunkt vid överenskommen tid, minst 30 minuter före avgång.

Personer med rörelse- eller funktionsnedsättningar kan få assistans på följande busstationer för persontrafik: Helsingfors, Joensuu, Jyväskylä, Kouvola, Kuopio, Lahti, Villmanstrand, Uleåborg, Björneborg, Rovaniemi, Tammerfors, Åbo och Vasa. Assistanstjänsterna står till förfogande under biljettförsäljningens öppethållningstider. Närmare information finns på www.matkahuolto.fi/sv/tidtabeller-och-priser/tjanster/resande-med-rorelsehinder.

12.5 Om assistanstjänsterna inte fungerar

Första responsen på tjänsterna ska ges direkt till transportbolaget eller stations- respektive terminalföretaget. Klagomål ska lämnas in inom en skälig tid, så det lönar sig att göra det så fort som möjligt. Om svaret på responsen inte är tillfredsställande eller det inte kommer något svar, kan man lämna in klagomålet till den myndighet som övervakar passagerarens rättigheter i det land där fallet tilldrog sig. Av språkliga eller andra orsaker kan klagomålet också lämnas in hos den övervakande myndigheten i hemlandet. I Finland övervakas rättigheterna för passagerare med funktionsnedsättning eller nedsatt rörlighet av Trafiksäkerhetsverket, adress Trafi, Registratorskontoret, PB 320, 00101 Helsingfors eller kirjaamo@trafi.fi.

Klagomål kan anföras i ett fritt formulerat brev, till exempel per e-post. Där ska framgå vem som klagar på vem, en beskrivning av händelsen, vad man kräver och vad man

grundar sitt krav på och kopior bifogas av resebiljetten och kvitton på tilläggskostnader som händelsen eventuellt har medfört och av eventuella andra handlingar.

Närmare uppgifter om passagerarnas rättigheter finns på www.trafi.fi.

13 Synskadekort

Synskadekortets uppgift är att bestyrka innehavarens synskada. En synskadad vars invaliditetsgrad på grund av synskadan är minst 50 % kan få ett synskadekort. Invaliditetsgraden måste bestyrkas med ett läkarintyg. Synskadekortet beviljas när man blir medlem i någon synskadeförening. Den som inte vill bli medlem i en förening kan kontakta Synskadades förbunds medlems-service eller Förbundet Finlands Svenska Synskadades rehabiliteringsrådgivare.

I synskadekortet antecknas innehavarens namn, födelsedatum, invaliditetsgraden till följd av synskadan och skadeklassen. Synskadekortet utfärdas av Synskadades förbund och de är avgiftsfria.

Med Synskadekortet kan man få rabatter bland annat i kollektivtrafiken, på teatrar, museer och kommunala idrottsanläggningar. Rabatterna är förmåner som serviceproducenten tillhandahåller och praxis varierar beroende på producent. Närmare information om Synskadekortet ger Synskadades förbund, tfn 09 3960 4656 ti-to kl. 9–15 eller FSS rehabiliteringsrådgivare, kanslinummer 09-6962 300.

14 Om du inte är nöjd med beslutet

14.1 Myndigheterna kan själva ändra ett beslut de har fattat

(Förvaltningslagen)

Innan den som är missnöjd med en myndighets beslut söker ändring får den gärna gå igenom ärendet med den myndighet som fattat beslutet. Då kan man lägga fram ytterligare motiveringar som stöd för sin ansökan, klarlägga de uppgifter man lämnat in tidigare och sedan be myndigheten om förnyad granskning av beslutet. Det är viktigt att man framför begäran om förnyad granskning genast när man får beskedet, för att det vid behov ska finnas tillräckligt med tid att söka ändring inom den tidsfrist som särskilt angivits. Om tidsfristen för ändringssökande löpt ut eller om det kommit fram nya fakta i ärendet, är det alltid möjligt att lämna in en ny ansökan.

14.2 Delgivande av beslut och besväransvisning

(Förvaltningsprocesslagen, förvaltningslagen)

Ett beslut ska alltid delges i original eller som bestyrkt kopia. Den berörda personen anses ha fått del av beslutet den sjunde dagen från den dag beslutet postades som vanligt brev, alternativt den dag mottagningsbeviset visar. Tidsfristen på sju dagar räknas från dagen efter att beslutet postades. Tiden för ändringssökande räknas från den dag man fått del av beslutet.

En besväransvisning ska alltid fogas till ett myndighetsbeslut som får överklagas genom besvär. Av anvisningen ska det framgå till vilken myndighet besvärsskriften ska riktas, hur och inom vilken tid beslutet får

överklagas. Där ska anges vad besvärsskriften ska innehålla, vilka bilagor som ska bifogas och hur besvären lämnas in. Av ett beslut som inte kan överklagas ska det framgå vilken bestämmelse detta grundar sig på.

14.3 Hur ska en besvärsskrift formuleras?

(Förvaltningsprocesslagen)

Sökande av ändring börjar med en besvärsskrift. Av besvären ska framgå

- till vilken del du är missnöjd med ett beslut
- vilka ändringar du kräver
- varför du är missnöjd med beslutet
- på vilka grunder du kräver ändring.

Besvärsskriften ska egenhändigt undertecknas. Om den som söker ändring har ett nytt läkarutlåtande till stöd för besvären ska det bifogas. Besvärsskriften ska tillställas besvärsmyndigheter under besvärstiden.

Efter att besvärstiden gått ut

- kan man ställa nya krav utgående från förändrade förhållanden eller sådant man fått kännedom om efter att besvärstiden löpt ut,
- är det inte möjligt att utvidga de ursprungliga kraven,
- kan bristfälliga besvär kompletteras genom att anföra nya grunder som stöd för sina krav.

Besvär ska kompletteras inom en skälig tid efter att de lämnats in.

14.4 Behandling av besvär

(Förvaltningsprocesslagen, rättshjälpslagen)

Behandlingen i olika besvärsinstanser av besvärsärenden som hänför sig till social

trygghet sker i regel skriftligt. I dessa ärenden kan man själv söka ändring, utan advokat. Vid ingången av 2016 blev en mängd beslut av förvaltningsdomstolen och högsta förvaltningsdomstolen avgiftsbelagda och för besluten tas följaktligen ut en rättegångsavgift (250 € /500 €).

Rättegångsavgifter tas emellertid inte ut bland annat i ärenden som en enskild har inlett och som gäller social- och hälso-tjänster (däribland handikappserviceärenden) eller i besvär i som gäller grundläggande utkomst. Avgift tas inte heller ut om förvaltningsdomstolen ändrar ett överklagat beslut till förmån för ändringssökanden. Domstolsavgift tas inte heller ut av personer som har beviljats rättshjälp.

14.5 Överklagande av beslut enligt socialvårdslagen

(Socialvårdslagen, förvaltningslagen, förvaltningsprocesslagen)

Omprövning av ett beslut enligt socialvårdslagen får begäras hos socialnämnden inom 30 dagar från det att man fått del av beslutet. Den som är missnöjd med socialnämndens beslut får överklaga beslutet hos förvaltningsdomstolen inom 30 dagar från att ha fått del av beslutet. I kapitel 14.2 berättas närmare om hur dagen för delfåendet räknas ut.

Beslut som gäller socialvårdstjänster får överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen med besvärstillstånd (tidigare besvärstillstånd ska beviljas är att besvären är av mycket stor betydelse för den klagande, för en enhetlig rättspraxis eller av vikt med avseende på lagens tillämpning i andra liknande fall.

14.6 Överklagande av beslut enligt handikappservicelagen (*Handikappservicelagen*)

Omprövning av ett beslut om handikappservice får begäras hos socialnämnden inom 30 dagar från det att man fått del av beslutet. Den som är missnöjd med nämndens beslut får överklaga beslutet hos förvaltningsdomstolen inom 30 dagar från att ha fått del av beslutet.

Beslut av förvaltningsdomstolen som gäller subjektiva rättigheter (färdtjänst, personlig assistans, serviceboende, ändringar i bostaden, hjälpmedel och anordningar i bostaden samt dagverksamhet) får överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen. Besvär ska anföras inom 30 dagar från att man fått del av beslutet.

När det gäller andra tjänster och stödformer enligt handikappservicelagen kan förvaltningsdomstolens beslut överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen bara om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd. En förutsättning för att besvärstillstånd ska beviljas är att besvären är av mycket stor betydelse för den klagande, för en enhetlig rättspraxis eller av vikt med avseende på lagens tillämpning i andra liknande fall.

14.7 Överklagande av klientavgifter (*Klientavgiftslagen, socialvårdslagen, förvaltningsprocesslagen*)

Vid ingången av 2016 ändrades ändringsökandet med avseende på beslut som gäller avgifter för socialservice. När det gäller nya beslut ska omprövning enligt förvalt-

ningslagen begäras inom 30 dagar (tidigare 14) och detta beslut kan överklagas hos förvaltningsdomstolen inom 30 dagar. För högsta förvaltningsdomstolen krävs besvärstillstånd. Med avseende på beslut som utfärdats före den 1 januari 2016 tillämpas den tidigare bestämmelsen om ändringssökande.

14.8 Klagomål inom hälsovården och patientskador (*Lagen om patientens ställning och rättigheter, förvaltningsprocesslagen, patientskadelagen*)

Patientombudsmannen ger råd och vägleder i frågor som gäller patientens ställning och rättigheter samt skadestånd. Inom hälsovården har man inte rätt att söka ändring i beslut om vården i sig. Den som är missnöjd med ett beslut som gäller rehabiliteringstjänster eller bedömningen av hjälpmedelsbehovet och anskaffning av hjälpmedel ska i första hand kontakta den som fattat beslutet eller beslutsfattarens chef. Om ärendet inte löser sig på detta sätt, kan klienten

- 1) framställa en anmärkning i ärendet till den chef som ansvarar för hälso- och sjukvården vid verksamhetsenheten, dvs. till chefsläkaren för sjukvårdsdistriktet eller till ledande läkaren vid hälsocentralen (se kapitel 15).
- 2) anföra klagan hos regionförvaltningsverket (se kapitel 15) eller
- 3) föra ärendet som förvaltningstvist till förvaltningsdomstolen för avgörande.

Ett förvaltningstvistemål inleds genom en ansökan till förvaltningsdomstolen. I ansökningsskriften ska parten ange det beslut den är missnöjd med och den åtgärd parten kräver. Grunderna för kravet ska också

anges. I förvaltningsdomstolens beslut får ändring sökas genom förvaltningsbesvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Man kan också framställa en anmärkning eller anföra en klagan om man inte får icke-brådskande vård inom föreskriven tid.

Med patientskada avses en personskada som orsakats en patient i samband med hälso- och sjukvård, dvs. att en åtgärd har orsakat en sjukdom, funktionsnedsättning eller annan försämring i hälsotillståndet eller död och att detta objektivt kan påvisas. Patientförsäkringscentralen sköter ersättningarna för patientskador som sker i Finland, www.pvk.fi/sv, tfn 040 450 4590. Patientförsäkringen ersätter i enlighet med patientskadelagen skador och förluster som uppkommit i samband med undersökningar och vård. Det lönar sig för patienten att diskutera behovet av en skadeanmälan med den behandlande läkaren, vårdpersonalen eller patientombudsmannen (se kapitel 2.6.2).

Den som är missnöjd med patientförsäkringscentralens beslut om ersättning kan begära en beslutsrekommendation av patientskadenämnden eller föra sin sak till domstol. Närmare information om patientskadenämnden per telefon 020 743 4343, www.pvltk.fi/content/sv/1/10005/.

14.9 Sökande av ändring i beslut av FPA

Ändring i beslut av FPA kan sökas skriftligt inom 30 dagar efter att man fått del av beslutet (se kapitel 14.2). Den som söker ändring har rätt att få information av FPA om de handlingar som har inverkat på behandlingen av ärendet. FPA undersöker om beslutet

kan omprövas och om alla krav godkänns, förfaller ansökan och FPA meddelar sitt omprövade beslut. Om FPA inte kan ompröva beslutet, skickar FPA besvärsskriften med utlåtanden till besvärsnämnden. Besvärsnämndens beslut kan inom 30 dagar överklagas hos försäkringsdomstolen. Instruktioner om överklagande av beslut finns på www.fpa.fi/fran-ansokan-till-beslut_andringssookande.

14.10 Sökande av ändring i beslut av en arbetspensionsanstalt

(Förvaltningsprocesslagen, pensionslagen för den offentliga sektorn, lagen om besvärsnämnden för arbetspensionsärenden, arbetspensionslagarna, lagen om försäkringsdomstolen)

Första besvärinstans i alla ärenden som gäller arbetspensionsskyddet inom den privata och den offentliga sektorn är besvärsnämnden för arbetspensionsärenden. Besvärsskriften ska lämnas in till pensionsanstalten inom 30 dagar efter att man fått det av beslutet (se kapitel 14.2). Till besvärsskriften bifogas en kopia av det beslut man överklagar och de utredningar man åberopar. Tilläggsutredningar kan lämnas in senare.

Om den berörda pensionsanstalten inte anser sig kunna ändra sitt beslut, överförs ärendet för undersökning till besvärsnämnden för arbetspensionsärenden. Pensionsanstalten lämnar de tidigare utredningarna i ärendet till nämnden. Beslut av besvärsnämnden för arbetspensionsärenden kan överklagas hos försäkringsdomstolen som är högsta rättsinstans. I beslut som utfärdats på basis av arbetspensionslagarna kan ändring sökas genom besvär på det sätt som föreskrivs i arbetspensionslagarna (ArPL, FöPL) och förvaltningsprocesslagen.

Närmare information på www.telk.fi/sv-FI,
www.vakuutusoikeus.fi/sv/index.html.

14.11 Sökande av ändring i beslut av ett olycksfalls- och trafikförsäkringsbolag

(Förvaltningsprocesslagen, lagen om olycksfall i arbetet och om yrkes-sjukdomar lagen om olycksfallsförsäkring, lagen om försäkringsdomstolen)

Försäkringsbolagens beslut om rehabilitering enligt lagen om olycksfallsförsäkring kan överklagas hos besvärnämnden för olycksfallsärenden och vidare hos försäkringsdomstolen. I motsvarande ärenden om rehabilitering enligt trafikförsäkringslagen kan ändring sökas genom besvär hos försäkringsdomstolen. Besvärsskrifterna ska lämnas in till besvärinstanserna inom 30 dagar efter att man fått del av beslutet (se kapitel 14.2). Närmare information på www.tapaturmalautakunta.fi/sv-FI.

15 Anmärkning och klagan inom social- och hälsovården

(Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården, lagen om patientens ställning och rättigheter, förvaltningslagen)

En klient som är missnöjd med kvaliteten på sin socialvård eller på bemötandet får framställa en anmärkning till den ledande tjänsteinnehavaren inom social- eller hälsovården. Om en klient på grund av sjukdom eller nedsatt psykisk funktionsförmåga eller av någon annan motsvarande orsak inte kan framställa en anmärkning själv, eller om klienten är död, kan anmärkningen

framställas av klientens lagliga företrädare, en anhörig eller någon annan närstående. Verksamhetsenheten ska informera klienterna tillräckligt om rätten att framställa anmärkning och göra framställandet så enkelt som möjligt.

Patient- och socialombudsmannens uppgift är att bistå vid framställandet av en anmärkning. Den ledande tjänsteinnehavaren ska behandla anmärkningen på behörigt sätt och besvara den skriftligen inom en skälig tid. I svaret får ändring inte sökas, men klienten har rätt att skriftligen anföra klagomål i samma sak hos de övervakande myndigheterna. Tillsynsmyndigheten (Valvira eller regionförvaltningsverket) får överföra klagomålet till behandling först som anmärkning. Meningen är att ärendet först ska behandlas i den verksamhetsenhet som klientens eller patientens klander riktar sig till.

Regionförvaltningsverket övervakar den kommunala social- och hälsovården (RFV, www.avi.fi/sv). Regionförvaltningsverket ansvarar för den praktiska tillsynen och för avgöranden av klagomål inom sitt verksamhetsområde. Klagomål kan anföras t.ex. över ett förvaltningsbeslut, en faktisk verksamhet eller bemötandet av en kund eller klient. Klagomål ska göras skriftligt. I klagomålet ska de åtgärder, förfaranden eller beslut som den klagande anser är felaktiga eller otillbörliga preciseras. Ett klagomål är inte ett sätt att söka ändring, och kan inte leda till beslut om ersättningar eller straff. Regionförvaltningsverket kan i sitt avgörande ge den som är föremål för klagomålet en anmärkning eller administrativ styrning i hur man borde ha handlat i ärendet. Klagomålen som behandlas kan gälla omständigheter som går högst två år tillbaka i tiden.

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira (www.valvira.fi/web/sv) övervakar och styr regionförvaltningsverken och kommunerna. Valvira ansvarar för övervakningen av yrkesutbildade personer inom socialvården och hälso- och sjukvården och av organisationer inom området. Valvira övervakar också klagomål i hälsovården när det finns misstanke om att felaktig vård kan ha lett till ett dödsfall eller en svår funktionsnedsättning. Valvira handlägger klagomål som gäller socialvården i nationellt eller principiellt viktiga ärenden.

I ärenden som gäller social- och hälsotjänster eller förmåner som beviljas av FPA är det möjligt att anföra klagomål även till riksdagens justitieombudsman. Man kan skriva ett fritt formulerat klagomål eller använda blanketten för klagomål som finns på justitieombudsmannens webbplats www.oikeusiamies.fi/Resource.phx/feed-back/plaza-sve.htm, eller beställas blanketten hos justitieombudsmannens kansli tfn 09 4321. Det är bra att till klagomålet bifoga kopior av beslut och andra handlingar som anknyter till ärendet. Justitieombudsmannen undersöker inte klagomål i ärenden som är äldre än två år, om det inte finns någon särskild orsak.

16 Kontaktuppgifter

Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf:s centralkansli, SynVillan, finns på Parisgränden 2 A 1 i Helsingfors. Kontaktuppgifterna finns på www.fss.fi. Telefonnumret till kansliet är 09 6962 300.

FSS har en rehabiliteringschef och fyra rehabiliteringsrådgivare, vilkas viktigaste upp-

gifter i rådgivningsarbetet är att bevaka finlandssvenska synskadades lagstadgade rättigheter till rehabilitering, service och stöd. Rehabiliteringsrådgivarna fungerar som en länk mellan synskadade personer och ansvariga instanser inom social- och hälsovården. Rådgivarna står till tjänst för alla synskadade och deras anhöriga, samt erbjuder expertistjänster och rådgivning till aktörer inom social- och hälsovårdsbranschen.

Synskadades förbund rf fungerar som en intresse-, samarbets- och serviceorganisation för synskadade och som sakkunnig i synskadefrågor. Förbundet erbjuder rehabiliteringstjänster, hjälpmedelstjänster, tjänster som stöder i frågor kring sysselsättning, tjänster kring informationstillgång och kommunikation, intressebevakning och påverkning samt expertistjänster.

SAMS–Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf är en intresseorganisation som arbetar för de finlandssvenska riksomfattande funktionshinderorganisationerna. Förbundets syfte är att främja och förverkliga jämlikhet och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning och deras närstående inom den svenskspråkiga befolkningen i Finland. SAMS juridiska ombud ger service på svenska till alla personer med funktionsnedsättning och deras närstående i Svenskfinland oberoende av funktionsnedsättning eller föreningstillhörighet.

Kontaktuppgifter till FSS rehabiliteringsrådgivare:

- Rehabiliteringsrådgivare för huvudstadsregionen och Östnyland. Tfn 040-511 3345
- Rehabiliteringsrådgivare för huvudstadsregionen och Västnyland. Tfn 050-561 2951
- Rehabiliteringsrådgivare för Åboland och Åland. Tfn 050-595 4377

- Rehabiliteringsrådgivare för Österbotten.
Tfn 050-561 2950

Kontaktuppgifter till Synskadades förbund:

Maruddsvägen 74
00930 HELSINGFORS
Tfn, växel: +358-(0)9-396 041
Webbplats: www.nkl.fi

Kontaktuppgifter till SAMS juridiska ombud:

Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 HELSINGFORS
Tfn tisdagar 13:15–15:45 och torsdagar
9:15–11:45
040-519 6598 eller 050-443 0576
radgivning@juridisktombud.fi

17 FSS distriktsföreningar

Inom Förbundet Finlands Svenska Synskadade finns sju distriktsföreningar. Då man uppfyller WHO:s kriterier för synskada kan man bli ordinarie medlem i en förening. Ansökan om medlemskap görs skriftligt och ett läkarintyg ska bifogas ansökan.

En person som inte har synskada kan bli stödjande medlem i en förening.

Föreningarnas uppgift är att verka som lokala intresseorganisationer och sakkunniga i frågor som hänför sig till synskadade personer. Föreningarna har hobby- och rekreativ verksamhet och serviceutbudet varierar inom de olika föreningarna. Ytterligare upplysningar om verksamheten får du på www.fss.fi/sv/distriktsforeningar.

Norra Österbottens Svenska Synskadade

Verksamhetscentret Fyren
Otto Malmsgatan 9 A 21, 68600 Jakobstad
Tfn 06-723 4880
E-post: noss@multi.fi

Svenska Synskadade i Mellersta Nyland

Verksamhetscentret Hörnan
Parisgränden 2 A 3, 00560 Helsingfors
Tfn 0400-269553
E-post: kansliet@ssmn.fi

Svenska Synskadade i Västnyland

Verksamhetscentret Lyan
Prästängsgatan 12, 10600 Ekenäs
Tfn 019-246 1637
E-post: ssvn@brev.fi

Svenska Synskadade i Östnyland

Verksamhetscentret Kajutan
Ågatan 33 E 1, 06100 Borgå
Tfn 019-58 11 15
E-post: distrikt.kajutan@gmail.com

Vasa Svenska Synskadade

Verksamhetscentret Lyktan
Skolhusgatan 40 C 1-2, 65100 Vasa
Tfn 045-321 3320
E-post: vasasynskadade@gmail.com

Åbolands Synskadade

Verksamhetscentret Sydvästen
Eriksgatan 5 A 9, 20100 Åbo
Tfn 0400-151 322
E-post: synskadade@gmail.com

Ålands Synskadade

Verksamhetscentret Ankaret
Johannebovägen 7, 22100 Mariehamn
Tfn 018-19 670 (+358-18-19670)
E-post: aland.syn@aland.net

18 Centralsjukhusens rehabiliteringshandledare

Rehabiliteringshandledarna vid centralsjukhusen stöder och handleder synskadade i deras rehabilitering och att klara av vardagliga rutiner. Rehabiliteringshandledarna informerar om bl.a. hjälpmedel, rehabilitering och övriga tjänster. Kontakt med centralsjukhusens rehabiliteringshandledare och socialarbetare får du via respektive sjukhus telefonväxel, se kontaktuppgifterna nedan.

Carea - Samkommunen för sjukvårds- och socialtjänster i Kymmenedalen

Kotkavägen 41, 48210 Kotka
Tfn 05 22 051, fax 05 220 5909
www.carea.fi

kirjaamo@carea.fi/se

Egentliga Finlands Sjukvårdsdistrikt

PB 52, 20521 Åbo
Tfn 02 313 0000
www.vsshp.fi/sv
kirjaamo@tyks.fi

Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt HNS, HUCS

PB 100, 00029 HNS
Tfn 09 4711, fax 09 471 75600
www.hus.fi/sv
keskuskirjaamo@hus.fi

Jorvs sjukhus

Åbovägen 150, 02740 Esbo
Tfn 09 4711
www.hus.fi/sv
keskuskirjaamo@hus.fi

Norra Österbottens sjukvårdsdistrikt

Kajaanintie 50, 90220 Uleåborg
Tfn 08 3152011, fax 08 315 3106
www.ppsHP.fi
kirjaamo@ppsHP.fi

Södra Österbottens sjukvårdsdistrikt

Hanneksenrinne 7, 60220 Seinäjoki
Tfn 06 4154111, fax 06 415 4351

<http://www.epshp.fi/sv>

kirjaamo@epshp.fi

Vasa centralsjukhus

Sandviksgatan 2-4, 65130 VASA
Tfn 06 323 1111
www.vaasankeskussairaala.fi/sv
kirjaamo@vshp.fi

Mellersta Österbottens social- och hälsovårdssamkommun Soite

Mariegatan 16-20, 67200 Karleby
Tfn 06 826 4111, fax 06 826 4650
www.soite.fi
kirjaamo@soite.fi

Ålands hälso- och sjukvård

PB 1091, 22100 Mariehamn
Tfn 018 5355, fax 018 538 661
www.ahs.ax
info@ahs.ax

19 FPA:s svenska servicenummer (må-fre kl. 8-17)

Arbetslöshetsstöd 020 692 230
Barnfamiljer 020 692 226
Bostadsbidrag 020 692 221
Efterlevandepensioner 020 692 228
Flytta till/från Finland 020 634 0300
FPA-kort/EU-sjukvårdskortet 020 692 223
Handikappbidrag 020 692 231
Pensionsärenden 020 692 222
Rehabilitering 020 692 225
Sjukdom 020 692 224
Studerande 020 692 229
Utkomststöd 020 692 227
Värnpliktig 020 692 220

Indrivningsärenden 020 634 4940 (må-fre kl. 9-16).

Kunder med sekretessmarkering (spärrmarkering) 020 635 3500 (må-fre kl. 9-16)

20 Nyttiga länkar på webben

Arbetarskydd www.avi.fi

Arbetspensionsärenden www.tela.fi,
www.arbetspension.fi

Arbets- och näringsbyrån (tidigare arbetskraftsbyrån) www.mol.fi

Beskattning www.skatt.fi

Besvärnämnden för social trygghet
www.somla.fi

Celia, biblioteket för synskadade
www.celia.fi

Dataombudsmannens byrå
www.tietosuoja.fi

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden www.yvtltk.fi

Diskrimineringsombudsmannen
www.syrjinta.fi/web/sv/framsida

Ekonomi- och skuldrådgivning
www.takuusaatio.fi/sv, <https://www.kkv.fi/sv>

Frivillighjälp www.rodakorset.fi, www.martha.fi/sv, www.helsingforsmission.fi,
www.fs4h.fi, www.lions.fi, www.samsnet.fi

Folkpensionsanstalten www.fpa.fi

Fordonsskatt www.trafi.fi

Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf www.fss.fi

Föreningen Finlands Dövblinda rf
www.kuurosokeat.fi/svenska

Försäkringsdomstolen
www.vakuutusoikeus.fi

Förvaltningslagen
kommunforbundet.fi, oikeus.fi

Handbok för handikappservice
www.handbokforhandikappservice.fi

Högsta förvaltningsdomstolen
www.kho.fi

Institutet för hälsa och välfärd
www.thl.fi

Juridiskt ombud i Svenskfinland för det finlandssvenska handikappområdet www.samsnet.fi

Justitiekanslersämbetet www.okv.fi/sv

Klagomål www.avi.fi, www.valvira.fi,
www.ombudsman.fi, www.okv.fi

Kommunerna www.kommunforbundet.fi

Kommunernas pensionsförsäkring
www.keva.fi

Konkurrens- och konsumentverket
www.kkv.fi

Lagstiftning www.finlex.fi/sv

Ledarhundskolan www.opaskoirakoulu.fi

Människorättscentret
www.ihmisoikeuskeskus.fi

Olycksfallsärenden
www.tapaturmalautakunta.fi, www.avi.fi

Parkeringsstillstånd för personer med funktionsnedsättning www.trafi.fi

Patientförsäkringscentralen www.pvk.fi

Patientskadenämnden www.pvltk.fi

Pensionsskyddet www.fpa.fi, www.etk.fi,
www.tela.fi, www.tyoelake.fi, www.keva.fi,
www.telk.fi

Regionförvaltningsverket www.avi.fi

Rehabilitering www.fpa.fi, www.vkk.fi,
www.statskontoret.fi, www.mela.fi

Reparationsunderstöd för bostäder
www.ara.fi

Riksdagens justitieombudsman
www.ombudsman.fi

Rättsväsendet www.oikeus.fi, www.hfd.fi

Social- och hälsovårdsministeriet
www.stm.fi

Statskontoret www.statskontoret.fi

Stödcentralen Hilma för funktionshindrade invandrare www.tukikeskushilma.fi

Synskadades förbund www.nkl.fi

Utkomststöd www.fpa.fi

Valvira - Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården
www.valvira.fi

Vård www.stm.fi,
www.kommunforbundet.fi



Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf (FSS) är en organisation för svenskspråkiga synskadade i Finland. FSS verkar för att de svenskspråkiga synskadade i Finland ska uppnå full samhällelig delaktighet och jämlikhet i socialt, kulturellt och ekonomiskt hänseende. FSS mål är att bevaka deras intressen och producera tjänster som kompletterar samhällets serviceutbud.

Läs mer på www.fss.fi.

